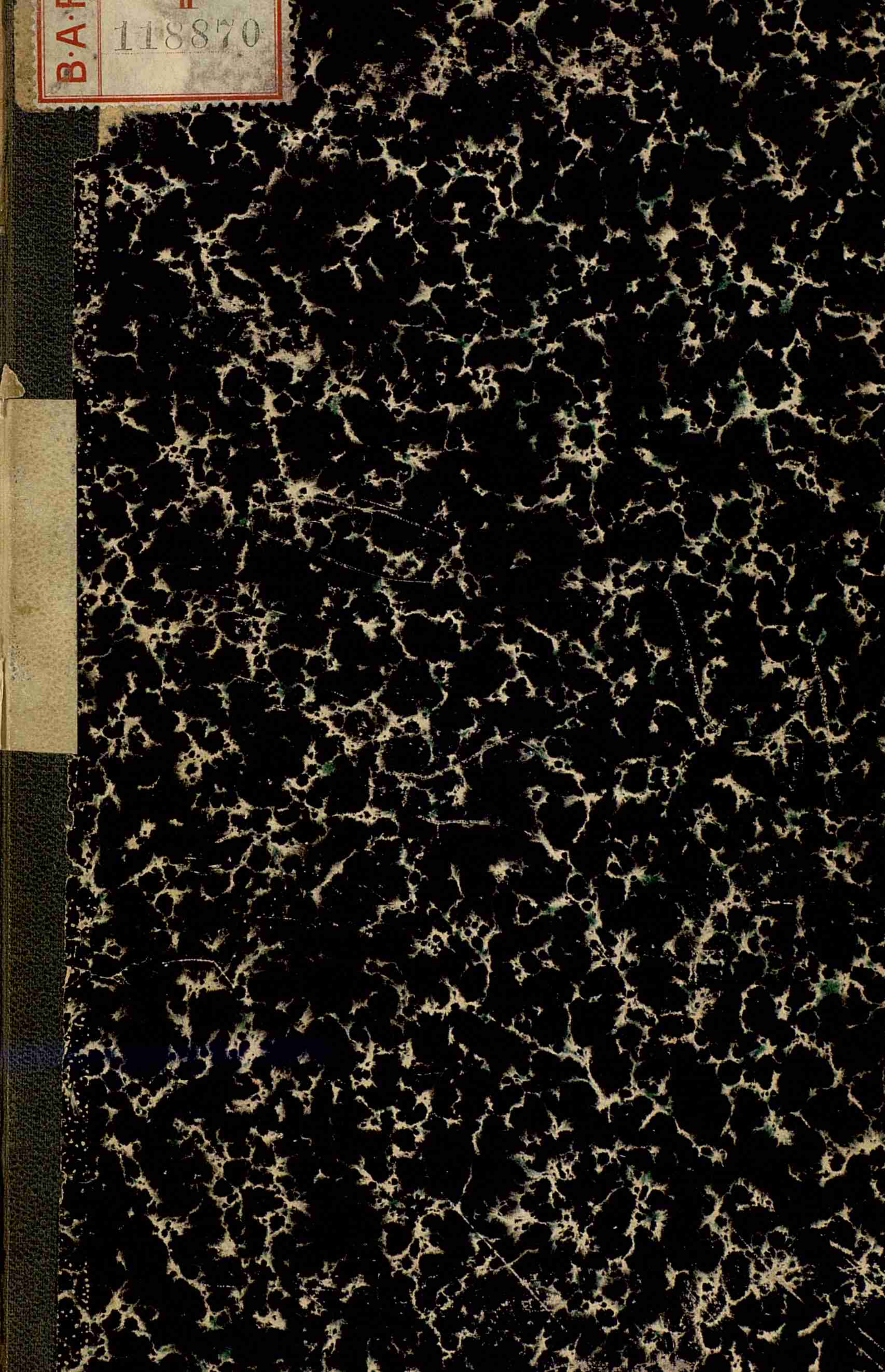

B·A·R
II
118870

GEOGRAFIA MEDICALA

A

ROMANIEI

I.

CONFERINȚA

ȚINUTĂ LA SOCIETĂTEA GEOGRAFICĂ RÓMÂNĂ

LA 8 MARTIE 1892

DE

DOCTORUL I. FELIX

BUCURESCI

STABILIMENTUL GRAFIC I. V. SÓCECŬ, STRADA BERZII, 59

1897.

GEOGRAFIA MEDICALA

A

ROMANIEI

I.

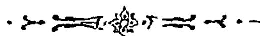
CONFERINŢA

ŢINUTĂ LA SOCIETATEA GEOGRAFICĂ ROMÂNĂ

LA 8 MARTIE 1892

DE

DOCTORUL I. FELIX

BUCURESCI

STABILIMENTUL GRAFIC I. V. SOCECŬ, STRADA BERZII, 59

1897.

I

INTRODUCERE

Geografia medicală este ştiinţa care, pe lângă constatarea raporturilor ce există între starea fisică a uneĭ ţĕrĭ şi între sănĕtatea locuitorilor eĭ, se ocupă cu studiul condiţiunilor igienice generale ale acelor locuitorĭ, a bólelor predomnitóre de care eĭ sufer şi cu descripţiunea aşeḑămintelor sanitare menite a menţine saŭ a îndrepta sănĕtatea populaţiuneĭ.

Starea sanitară a uneĭ populaţiunĭ şi bólele de care ea sufere nu sunt datorite numaĭ pămêntuluĭ, climeĭ şi localităţiĭ, ci rasa, moravurile, educaţiunea, regimul igienic şi o mulţime de alte cause sociale şi economice concură, împreună cu cele fisice, la determinarea numĕruluĭ naşterilor, la producerea bólelor şi a deceselor. Aceste motive ne aŭ îndemnat şi pe noĭ ca să dĕm cuvêntuluĭ «geagrafia medicală» un sens maĭ larg de cât majoritatea autorilor carĭ aŭ scris despre dênsa şi, consecinte cu definiţiunea de maĭ

sus, vom împărţi lucrarea de faţă în 6 părţi: 1⁰ Geografia fisică în raportul eĭ cu sănĕtatea locuitorilor. 2⁰ Antropologia. 3⁰ Demografia în raport cu sănĕtatea populaţiuneĭ. 4⁰ Studiul condiţiunilor igienice în care trăiesc românii. 5⁰ Bólele predomnitóre şi 6⁰ Descrierea aşeḑămintelor nóstre sanitare.

In acest sens, cu acest cuprins, lucrarea nóstră va fi cea d'întêiŭ care tratéză despre tótă geografia medicală a Românieĭ şi care se bazéză pe ştiinţa modernă, pe cunoştinţele exacte, pe care le posedăm astă-ḑĭ; în literatura română şi streină, există însă maĭ multe scrierĭ de valóre, care se ocupă de diferite capitole ale geografieĭ medicale a Românieĭ, ele aŭ tratat partea din materia nóstră în diferite timpurĭ, când întinderea teritoriuluĭ ţĕriĭ n'a fost acelaşĭ ca al actualuluĭ Regat român, când condiţiunile igienice ale populaţiuneĭ nu eraŭ aceleaşĭ ca astă-ḑĭ, când cunoştinţele despre origina unor bóle nu eraŭ încă limpeḑite ca astă-ḑĭ. Cele maĭ vechĭ dintre acele scrierĭ daŭ un material preţios pentru studiul istorieĭ medicineĭ şi al instituţiunilor sanitare din ţéră, altele maĭ nuoĭ, care conţin date importante pentru studiul nostru, aŭ fost asemenea utilizate de noĭ. Le am enumerat în lista bibliografică care va fi anexată la lucrarea de faţă şi menţionez aci cu osebit respect lucrarea primuluĭ învĕţat care a studiat parte din geografia medicală a Românieĭ, a primuluĭ autor încoronat pe care ni l'a dat ţéra, a principeluĭ Dimitrie Cantemir. După el vin diferiţĭ călătorĭ care aŭ strebătut ţéra în mergerea lor spre Orient, diferiţĭ medicĭ care aŭ însoţit armatele ruse în resbelele lor cu Turcia, alţĭ medicĭ românĭ şi streinĭ care aŭ exercitat medicina în România şi în ultimul timp uniĭ elevĭ de aĭ noştri care şi-aŭ ales pentru teza de doctorat în medicină câte o cestiune din geografia medicală.

II

Geografia fisică a României în raportul eĭ cu sănĕtatea locuitorilor

Geografia fisică a Rămânieĭ va fi descrisă de un colaborator al «Patrieĭ Române» maĭ competinte ca noĭ. Noĭ vom studia numaĭ raportul între geografia fisică şi între Patologie, vom menţiona numaĭ acele calităţĭ ale atmosfereĭ, ale soluluĭ şi ale apelor care modifică sănĕtatea şi contribue la producerea de bóle.

Atmosfera, apa şi solul influenţéză tot-déuna sănĕtatea nóstră şi igieniştiĭ aŭ convenit a desemna cu numele de climă aceste variaţiunĭ atmosferice, acea acţiune a soluluĭ şi a apelor, care afectă organele nóstre într'un mod simţitor. Igienistul dă dar cuvêntuluĭ clima un alt înţeles de cât geograful saŭ meteorologistul.

Configuraţia terenuluĭ

Clima Românieĭ este datorită situaţiuneĭ geografice ce ea ocupă pe continentul Europeĭ între $43^{0}30$ şi $48^{0}50$ de latitudine nordică şi între $20^{0}20$ şi $27^{0}10$ de longitudine orientală şi configuraţiuneĭ séle geografice variate. Ceĭ 129947 kilometri pătraţĭ aĭ teritoriuluĭ Românieĭ forméză nişte trepte saŭ terase, puţin înclinate spre sud-est, ridicându-se cu încetul de la Dunăre şi de la Marea-Négră până la vârfurile Carpaţilor, presintând o succesiune regulată de terenurĭ de la formaţiunile primare până la aluviurile moderne, pe care Dunărea le a depus pe malurile séle.

Putem dar împărţĭ ţéra în patru regiunĭ: Regiunea

munţilor, regiunea colinelor, regiunea câmpiilor şi terasa Dunărei.

Regiunea munţilor este formată din terenurĭ primare, secundare şi metamorfice, între care predomnesc diferite calcare, scisturĭ cristaline şi gresurile. Carpaţii în tótă lungimea lor de peste 700 kilometri de la munţiĭ Mehedinţilor până la Piatra-roşie (până la munţii Dorneĭ) sunt acoperiţĭ de pădurĭ întinse; vârfurile lor cele maĭ înalte, Bucegiĭ (Omul şi Caraimanul) se ridică la 2650 metri, Paringul (Gorj) la 2587 metri (după d. Gr. Ştefănescu la 2700 metri), vârful Ezeruluĭ-Mare (Muscel) la 2470 metri, al Ezeruluĭ-Mic la 2393 metri, a Păpuşeĭ la 2386 metri, a Pietreĭ luĭ Craiŭ (tot Muscel) la 2245 metri, a Rarăuluĭ (Sucéva) la 2008 metri, a vârfuluĭ Ocoloşu (Némţu) la 1911 metri şi a munteluĭ celuĭ maĭ ilustru din Istoria Românilor, a Ceahlăuluĭ saŭ Pionuluĭ, pe care Daciĭ îl priveaŭ ca sacru, la 1904 metri d'asupra niveluluĭ MăriĭNegre; dar locuinţele permanente, isolate saŭ aglomerate, nu sunt aşeḑate la cele înălţimĭ considerabile, la care presiunea atmosferică fórte micşorată face viaţa omuluĭ dificilă şi'l predispune la o mulţime de perturbaţiunĭ ale ematoseĭ, ale funcţiuneĭ organelor respiraţiuneĭ şi ale circulaţiuneĭ. Ţéra nóstră nu posédă nicĭ un oraş saŭ sat ridicat d'asupra niveluluĭ Mareĭ-Negre cu maĭ mult de cât 1100 metri, şi numaĭ câte-va vămĭ de la frontariĭ, câte-va pichete de dorobanţĭ carĭ păzesc hotarele, sunt situate la altitudinea maĭ considerabilă, până la 1525 metri, de vreme ce pe declinitatea nordică a Carpaţilor, în Transilvania, găsim comune populate la înălţime de peste 1200 metri, precum Bélbor din ţinutul de *Gyorgyo St. Miklos* şi altele. Dintre satele nóstre cele maĭ înalte, a căror înălţime a fost determinată de d-niĭ Gr. Cobălcescu, Gr. Ştefănescu şi alţĭ, voiŭ men-

ţiona Şaru-Dornii (Sucéva) 900 metri d'asupra nivelului Mărei-Negre, Nămăeştĭ (Muscel) 767 metri, Rucăr (Muscel) 666 metri, Brosceni (Sucéva) 654 metri, Dragoslavele Muscel 640 metri, Hangu (Némţu) 491 metri.

Marele Stat-Major a constatat cotele urmàtóre ale punctelor locuite celor maĭ ȋnalte din ţéra:

Oraşe, sate şi monăstiri

Predeal	1054m.58
Négra Şaruluĭ (jud. Sucéva)	950m.
Şaru Dorneĭ (Sucéva) . . .	890m.
Sinaia	819m.79
Gura Negreĭ (Sucéva) . .	780m.
Mon. Agapia (jud. Némţu) .	730m.
Greuţieş Mare (Némţu) . . .	700m.
Crucĭ (Sucéva)	700m
Broşteni (Suceva)	620m.
Pipirigu (Némţu)	620m.
Cracăŭ Negru (Némţu) . .	600m
Câmpulung	594m.
Farcaşa (Sucéva)	570m.
Găineştĭ (Sucéva)	560m.
Galu (Némţu)	540m.
Mon. Varatic (Némţu) . .	540m.
Bistricióra (Némţu)	520m.
Mon. Némţu	500m.
Hangu (Némţu)	480m.
Slatina (Sucéva)	400m.
Curtea de Argeş	432m.27
Câmpina	427m.23
Baltăţeştĭ (Némţu)	420m.
Mon. Rişca (Sucéva) . . .	400m.

Târgul Némţu	380m.
Fălticeni	350m.
Târgovişte	299m.69
Piteştĭ	288m.94
Râmnicŭ-Vâlceĭ	257m.46

Pichete

Pichetul	Steje Némţu		. . . .	1525m.
»	No. 25 pe Obcina Gocĭ (Sucéva)		. . . .	1270m.
»	» 24 pe Băisescu (Sucéva)		. . . . . .	1200m.
»	» 6 gura Haiteĭ	»	. . . . . .	1080m.
»	» 4 pe Négra	»	. . . . . .	990m.
»	» 3 » »	»	. . . . . .	880m.
»	» 7 » »	»	. . . . . .	820m.
»	» 9 » Bistriţa	»	. . . . . .	810m.
»	» 8 la gura Négră	»	. . .	800m.
»	» 10 pe Bistriţa	»	. . . . . .	780m

Carpaţiĭ românĭ n'aŭ gheţarĭ, din cauza căldureĭ marĭ a atmosfereĭ se topesc în lunile de vară zăpeḑile care acoper vêrfurile munţilor şi linia neveĭ eterne s'ar afla dar în România maĭ sus de cât în Alpiĭ Austrieĭ şi Elveţieĭ, maĭ sus de cât la 2650 metri, înălţimea Bucegilor.

Regiunea colinelor intermediare între càmpiile şi între munţiĭ Carpaţilor, este constituită din terenurĭ terţiare pe alocurea bogate în sare, petrol şi lignit.

Regiunea câmpiilor (a şesurilor) este formată din terenurĭ terţiare acoperite de terenurĭ quaternare, de deluviĭ şi în vecinătatea Dunăreĭ de aluviul modern al acestuĭ fluviŭ. Acéstă regiune este un vechiŭ golf de mare, umplut cu sfărimăturile scurşe de pe munţĭ; stratul de humă (de pământ negru) care o acopere are o grosime însemnată

pe alocurea până la un metru De desubtul stratuluĭ de humă se află pe alocurea pămênt galben (lut, argila silicósă), formând icĭ colo strate de adâncime de 1 până la 100 metri. Acéstă formaţiune geologică, greŭ permeabilă pentru apă, o opreşte de a se strecura în adâncime şi înlesneşte stagnarea eĭ pe suprafaţa soluluĭ, naşterea de bălţĭ, băltóce, iazurĭ saŭ infiltrarea apeĭ în humă fără ca să apară pe suprafaţa şi formarea de paluḑĭ invisibilĭ, de ape stătătóre acoperite de humă.

Huma conţine cantităţĭ considerabile de materiĭ organice, capabile a intra în fermentaţiune. Acesteĭ împrejurărĭ i-se datoreşte, pe lângă fertilitatea extraordinară a regiuniĭ câmpiilor, şi caracterul eĭ patologic de a produce lesne efluviĭ palustre (malaria), cănd este imbibată cu apă din cauza impermeabilităţiĭ stratuluĭ subjacent. Terenurile nuoĭ, aluviul modern care constitue malul stâng al Dunăriĭ, amêndouĕ malurile Borceĭ, Delta Dunăriĭ, malul drept al Prutuluĭ, văile Oltuluĭ, Argeşuluĭ, Siretuluĭ şi ale unor rîurĭ maĭ micĭ carĭ cauzéză inundaţiunĭ periodice, daŭ asemenea naştere diferitelor forme ale infecţiuneĭ malarice (palustre). Un strat adânc şi întins de humă négră se găseşte în Europa, afară de România, numaĭ în partea dréptă a Dunăriĭ, în Bulgaria şi apoĭ în vastele câmpiĭ ale Rusieĭ meridionale.

Multe oraşe şi sate clădite pe pămênturĭ argilóse, impermeabile pentru apă, sunt nesănĕtóse, cu escepţiunea celor aflate pe terenurĭ declive care permit scurgerea repede a apelor. Din punctul de vedere igienic este aprópe indiferent, dacă apa stă pe suprafaţa soluluĭ format de lut, de pămênt galben, saŭ dacă d'asupra luĭ se maĭ află un strat subţire de humă şi dacă interstiţiile humeĭ sunt umplute cu apă stătătóre care nu se póte scurge într'o direc-

ţiune óre-care, nici strecura în adâncime. Chiar parte din capitala nóstră are un sol impermeabil pentru apă şi este abia un deceniŭ şi jumĕtate de când administraţia comunală a păşit la desecarea terenuluĭ prin adâncirea albieĭ Dâmboviţeĭ şi prin canalisarea succesivă a stradelor publice şi a curţilor particulare. Salubritatea satelor şi oraşelor nóstre depinde maĭ mult de la formaţiunea geologică a soluluĭ, de la înlesnirea cu care apele meteorice şi dejecţiunile lichide se scurg după suprafaţa luĭ saŭ se strecóră în stratele profunde ale soluluĭ, de cât de la înălţimea lor d'asupra niveluluĭ Măreĭ şi unele din oraşele maĭ nuoĭ, ḑidite pe malul Dunăriĭ, sunt maĭ salubre de cât altele maĭ sus puse situate pe la pólele munţilor.

Terasa Dunăriĭ a fost descrisă de colegul nostru d. Gr. Cobălcescu mai bine de cât de alţĭ geografĭ. Dealungul Dunăriĭ se ridică în România o terasă înaltă, care se termină către Dunăre printr'o pantă abruptă, presintând d'asupra soluluĭ ce se întinde de la ea şi până în fluviŭ o înălţime de la 30 până la 90 de metri. Suprafaţa plană aflată între acéstă margine abruptă a teraseĭ şi între Dunăre este maĭ pretutindenĭ acoperită cu mlaştinĭ şi lacurĭ, strebătută de braţele fluviuluĭ şi se termină în marginea luĭ printr'o rîpă verticală, de care apele fluviuluĭ staŭ în multe locurĭ depărtate în timpurĭ ordinare până la distanţa de 100 metri şi de care nu se apropie de cât în creşterile lor. După d. Cobălcescu rîpa teraseĭ Danubiane nu este alt-ceva de cât ţĕrmul de altă dată al fluviuluĭ, de care acesta s'a retras şi se depărtéză necontenit spre sud, roḑênd marginea Bulgarieĭ şi a lăsat în urma sa vechia albie, acoperită de mlăştinĭ, de lacurĭ şi de râmurĭ ce înconjóră insule ades acoperite de ape stătătóre. Dunărea s'a retras ast-fel, fiind-că odinióră conţinea maĭ multă apă şi fiind-că

erosiunea fluviuluĭ s'a purtat in maĭ multe puncte spre Bulgaria.

Terasa Dunăriĭ este compusă din Mîl (Müll) asemenea aceluĭ pe care îl depune astă-ḑi Dunărea; ea se retrage spre Bulgaria şi lucréză la construirea uneĭ nuoĭ terase.

Multe din braţele actuale ale Dunăriĭ, ce coprind puţină apă, ne presintă resturĭ din vechia sa albie principală, ast-fel Borcea, Pasca (între Gura-Ialomiţeĭ şi Braila), braţele Zimnicea şi Gîrla (prin care Vedea se varsă în Dunăre). Dintre lacurile care ating terasa Dunării, cele de căpetenie sunt: Nedeia, Potelul, Suhora, Mairul, Balta-lată, Iezerul grecilor, Lacul Boian, al Galaţilor şi al Călăraşilor. Ast-fel terasa Dunăriĭ este un focar de infecţiune palustră, emanaţiunîle acestor ape stătătóre produc tóte formele paludismuluĭ, din norocire însă braţele secundare ale Dunării şi lacurile aflate pe terasa Dunăreĭ se mîlesc, se astupă succesiv prin depozitele fluviuluĭ, cum s'a întêmplat de curênd cu braţul între Cetate şi înălţimea de la Calafat şi ast-fel isvórele efluviilor palustre devin din an în an maĭ reştrânse.

Focarul principal al frigurilor multiforme, datorite apelor stătătóre este *Delta Dunăriĭ.* Delta începe maĭ în sus de Tulcea, dar fluviul presintă caracterele de Delta chiar de la Galaţĭ. Colegul nostru d. Gr. Cobălcescu crede, că odinióre Dunărea se vĕrsa în Mare aprópe de Galaţĭ şi că cu timpul mîlul depus a ridicat fundul golfuluĭ şi a format solul care se întinde între Galaţĭ şi gurile Dunăriĭ. Ca Deltele tutulor fluviilor şi Delta Dunăriĭ înaintéză în Mare, acéstă propăşire este datorită nu numaĭ sedimentelor ce depune fluviul d'înaintea gurilor séle, ci şi acelor ce valurile Măreĭ Negre aduc către ţĕrm. Cantitatea acestor deposite este atât de însemnată, în cât la gura braţuluĭ

Chilieĭ trebue a înainta 3 kilometri în Mare spre a ajunge la adâncimea de 1 metru. Pentru a împiedica aceste potmolirĭ în braţul Sulina, s'aŭ construit la intrarea luĭ în Mare două malurĭ ce se prelungesc în largul Măreĭ şi împedică mîlirea ce ea îngrămădea înaintea acesteĭ gurĭ.

Debitul Dunăriĭ prin tóte gurile sale este după calculele d-luĭ Inginer Hartley de 9180 metri cubĭ pe secundă. D-sa admite că apa Dunăriĭ cară cel puţin 2 la 1000 mîl, prin urmare pe an 1,518.400 metri cubĭ de depunerĭ care ridică fundul Măreĭ în tótă întinderea Delteĭ.

Regiunea de Nord a Dobrogeĭ maĭ este acoperită de numeróse lacurĭ şi mlăştinĭ care nu aparţin Delteĭ, precum sunt cele d'împrejurul Măcinuluĭ, lagunele Razim, Golvistea, Smeica şi Sindia. Suprafaţa acesteĭ regiunĭ este atât de jósă prin cele maĭ multe locurĭ, în cât braţele Dunăriĭ le inundéză maĭ în toţĭ aniĭ şi întreţin ast-fel paludĭ permanenţĭ.

Pădurile

Munţiĭ noştri frumoşĭ, acoperiţĭ cu pădurĭ dese, apĕră România în contra vênturilor care suflă de la Nord şi Nord-Vest, dar spre resărit şi spre Nord-Est ţéra este deschisă vênturilor recĭ, care în mersul lor de la Uralĭ n'aŭ găsit nicĭ un obstacol. Crivĕţul care vine din Rusia bate câte o dată cu destulă violenţă şi nu se opreşte de cât dincolo de Dunăre, la Balcanĭ, care resfrâng puterea luĭ.

Nu numaĭ Carpaţiĭ noştri sunt acoperiţĭ cu arborĭ deşĭ, ci şi în interiorul ţĕriĭ şi în unele ostróve ale Dunăriĭ se găsesc pădurĭ; pădurile acopere a şésea parte a teritoriuluĭ Românieĭ şi numaĭ localităţile de pe marginea Dunăriĭ sunt lipsite de arborĭ; câmpiile imense ale Baraganuluĭ sunt din acéstă cauză expuse vênturilor uscate fórte violente, lipsa

de păduri trage după sine și lipsa de apă, lipsa de isvóre; puțurile din Barăgan aŭ o adâncime fórte mare. Pentru îndreptarea acestuĭ reŭ cată să se maĭ planteze pădurĭ la maĭ multe puncte din apropierea maluluĭ Dunăriĭ între Oltenița și Brăila, precum s'a încercat deja la marginea Dunăriĭ în județul Dolj. Și în interiorul Dobrogeĭ sunt localitățĭ, odinióră păduróse, unde de abia se găsește apă la o adâncime fórte mare, din cauza despădurăriĭ lor.

Apele

România este udată de Dunare, de numeroșii seĭ afluențĭ de pe stînga și de Marea Négră. Unele din aceste rîurĭ aŭ un curs torențial, se umflă după ploĭ maĭ marĭ și valurile lor puternice rupe tot ce se opune mersuluĭ lor violent, ies din albia puțin profundă și produc inundațiunĭ. Cauza cursuluĭ neregulat al acestor ape este despădurarea unor munțĭ, de unde ele aŭ luat origina, lipsa de malurĭ înalte, puțina adâncime a albieĭ lor, apoĭ și marea diferință de nivel între origina acestor rîuri și punctul de vèrsarea lor in Dunăre. Să luăm de exemplu pe impetuosul Olt, pe care ni l'a descris atât de bine colegul nostru d. G. I. Lahovari, isvórele luĭ din Transilvania se află la înălțimea de peste 1000 metri d'asupră niveluluĭ Mareĭ-Negre, la intrarea luĭ în România, la Turnul Roșu, albia Oltuluĭ maĭ este ridicată cu aprópe 400 metri d'asupra niveluluĭ Măreĭ, de vreme ce apele Dunăriĭ majestóse, de și ele au isvorit la o înălțime de 700 metri d'asupra niveluluĭ Măreĭ, curg la noĭ încet din cauza miceĭ deosebire de nivel între Vêrciorova și Marea Négră, care deosebire este numaĭ de 35 metri. În basinul Româno-Bulgar inclinațiunea (panta) albiei Dunăreĭ este de $0^{m} \cdot 045$ de kilometru, înălțimea mijlocie a niveluluĭ fiind de $3^{m} \cdot 50$ pentru lungimea de 823 kilometri.

De la Galaţĭ până la Gura-Sulineĭ, pentru lungimea totală de 170 kilometri, inclinaţiunea este numaĭ de $0^m 020$ pe kilometu.

Numerósele ape ale Românieĭ sunt modificatorĭ puternicĭ aĭ climeĭ, căcĭ suprafaţa lor este fórte întinsă. Dunărea între Vêrciorova şi Sulina are o lăţime medie de 1400 metri, la Malul-Roşu, maĭ jos de Smărda, lăţimea eĭ este chiar de 2600 metri, adâncimea medie a Dunăriĭ fiind de 30 metri (la Corabia până la 40 metri), resultă că cantităţĭ colosale de apă se mişcă din nord-vestul şi din nordul ţĕriĭ spre sud şi sud-est şi comunică atmosfereĭ vaporĭ de apă abundenţĭ. Acésta mişcare devine fórte slabă, aprópe nesimţită, la Delta Dunăriĭ spre apus de Tulcea, în cele treĭ braţe ale fluviuluĭ: Chilia, Sf. Gheorghe şi Sulina şi din acéstă causă terenul între Galaţĭ şi Sulina este băltos şi mlăştinos.

La nordul Dobrogeĭ Dunărea îndeplineşte o lucrare geologică însemnată, despre care am vorbit maĭ sus: ea transportă cantităţĭ enorme de pământ, care dupá E Reclus, ar putea forma pe fie-care an un teritoriŭ de cel puţin 6 kilometri patraţĭ de 10 metri adâncime. Acéstă masă însemnată de nisip şi de lut se depune în paluḑiĭ şi pe malurile Delteĭ, prelungind ast-fel cursul lent al fluviuluĭ şi formând pe de o parte terenurĭ nuoĭ care, ca toate aluviunile pré tinere, sunt focare de emanaţiunĭ palustre, iar pe de alta astupând succesiv unele bălţĭ devenite periculóse prin asemenea emanaţiunĭ.

Pe lângă apele curgĕtóre România maĭ posedă numerose *ape stătătóre*, lacurĭ, bălţĭ, iaḑurĭ, parte formate prin vĕrsările Dunăriĭ şi ale afluenţilor eĭ când vin marĭ, parte prin adunarea apelor meteorice în basinurile naturale, formate din pămênturĭ impermeabile, argilóse. Nicĭ-un judeţ,

de la Mehedinţĭ până la Constanţa şi până la Dorohoiŭ nu este lipsit de asemenea lacurí, dar apele stătătóre cele maĭ întinse le găsim în judeţul Tulcea (Lacurile Corvan, Dranov, Babadag, Crâcana, Radim, Caval, Goloviştea, Obrateanu, Lumina, Roşu, Tătaru-mare, Tătaru-mic, Topolniţa). Covurluiŭ (Lacurile Brateşul şi Covurluiŭ), Ialomiţa (Lacul cel Mare, Lacurile Cobul, Cobălcic, Şerban, Ulm, Lunguleţ, Boian, Călăraşi, Ialomiţa, Ilfov (Lacurile Gréca-Mostiştea, Caldăruşanĭ, Snagov), Dolj (Lacurile Popi şi Nedeia), Romanaţĭ (Lacul Poteluluĭ), Vlaşca (Lacul Mair), Teleorman (Lacul Suhaiŭ). Afară de lacurile naturale ţéra nóstră posedă o mulţime de eleştae séu *iazurí* artificiale, pline cu peşte. Nivelul schimbător al lacurilor şi eleştaelor cu ape dulcĭ înlesneşte naşterea efluviilor palustre. Lacurile sărate : Lacul-sărat, Amara, Balta-Albă, Hagighiol, Batog, Fundata, Ianca, Gighiera nu exercită o acţiune malarică analogă cu apele stătătóre dulcĭ.

Şesul Prutuluĭ este asemenea acoperit de mlăştinĭ şi de bălţĭ, maĭ ales partea inferióră a cursuluĭ luĭ Albia Siretuluĭ, situată cu 100 metri maĭ sus de cât albia Prutuluĭ, este un focar malaric maĭ slab de cât cea din urmă.

Marea Négră udă o parte din teritoriul Românieĭ şi influenţésă asemenea clima patrieĭ nóstre. Acţiunea întăritóre şi aseptică a atmosfereĭ maritime este datorită purităţiĭ eĭ însemnate, lipseĭ emanaţiunilor soluluĭ infectat de ómenĭ şi de animale.

Clima.

Clima Românieĭ a fost descrisă deja în timpurile clasicităţiĭ latine de Ovidiŭ, în secolul trecut de Prinţul D. Cantemir şi de St. J. Raicevich. In secolul curent s'aŭ pu-

blicat resultatele primelor cercetări meteorologice de N. Sutzo din Iaşĭ în anul 1839, de C. Davila de la anul 1858 încóce, apoĭ de d. P. S. Aurelian, de Comisia europénă a Dunăriĭ şi în fine de la 1884 în cóce de colegul nostru d. St C. Hepites, Directorul Institutuluĭ central de Meteorologie, de la care am împrumutat datele relative la temperatura atmosfereĭ şi la presiunea barometrică.

România are o climă continentală, astă-ḑĭ ea nu este nicĭ atât de aspră precum a descris'o în timpurile clasice Ovidiŭ, nicĭ atât de excesivă, de extremă, precum aŭ arĕtat'o în timpul modern diferiţiĭ geografĭ străinĭ. In acele timpurĭ când Ovidiŭ a petrecut la malul Istruluĭ şi la ţĕrmurile Pontuluĭ Euxin, clima acestor regiunĭ era maĭ puţin dulce decât astă-ḑĭ şi tăierea succesivă a pădurilor, care aŭ acoperit nu numaĭ partea muntósă a Dacieĭ ci şi tóte câmpiile între Dunăre şi între Carpaţĭ, a modificat asprimele temperatureĭ. Clima Românieĭ nu este excesivă, cu tóte că véra nóstră este fórte caldă, iérna fórte rece, n'avem acea trecere imediată de la iérnă spre véră care caracterisésă climatele extreme, ci după iérnă vine la noĭ o primăvéră scurtă, după véră o tómnă maĭ lungă. In Dobrogea iérna este maĭ scurtă şi maĭ puţin aspră de cât dincóce de Dunăre şi acestă împrejurare face pe păstoriĭ din Transilvania, ca să iernese cu vitele lor în judeţele transdanubiene.

În general apusul continentuluĭ Europeĭ are o climă maĭ caldă de cât rĕsăritul, clima apusuluĭ, din causa cóstelor maritime fórte desvoltate, este supusă acţiuneĭ moderatóre a oceanuluĭ Atlantic, încălḑit prin curentul de apă caldă care curge de la Antile spre cóstele Europeĭ. Pentru demonstrarea acestuĭ fapt vom trage pe harta Europeĭ o linie care represintă limita cultureĭ viţeĭ. Marginea nor-

dică a regiunilor vinicole se află în Prusia renană la Bonn, aprópe de gradul al 51-lea al latitudineĭ nordice, în Boemia la gradul al 50 lea, în Ungaria la gradul 49-lea, în România (județul Botoșanĭ) la gradul al 48-lea, în Rusia la gradul al 46-lea al latitudineĭ nordice. România se află pe acea-și latitudine geografică ca Italia superióră, Bucureștĭ pe acea-și latitudine geografică ca Bologna și Modena, Focșanĭ ca Veneția, Bârladul ca Udine, și cu tóte acestea ce *diferență mare există între iérnă caldă* a *Italieĭ superióre*, încăldită prin vînturile care vin de la Marea Mediterană, și între iérna severă a Românieĭ, înăspirată prin vînturile recĭ ce vin din Rusia, de vreme ce Balcaniĭ resfrîng puterea vînturilor calde ce vin de la miadă-di.

La Bucureștĭ presiunea barometrică medie este de 754.12 milimetri, maximum presiuneĭ, înregistrat la Februarie 1886 a fost de 776.6 milimetri, minimum în Martie 1886 de 733.3 milimetri.

Tensiunea medie anuală a vaporilor de apă variésă între 7.2 (1887) și 7.9 (1885); umedéla relativă a atmosfereĭ între 71.5 (1887) și 76 (1885 și 1886).

In România temperatura medie a atmosfereĭ este de $+10^{0}61$ C., temperatura medie a luneĭ Ianuarie de $-3^{0}71$ a luneĭ Iulie de $+22^{0}09$ C.

Temperatura mijlocie a ierneĭ este de $-1.^{0}18$.
a primăveriĭ de $+10.^{0}28$.
a veriĭ de $+20.^{0}95$.
a tómneĭ de $+11.^{0}60$.

Ca temperaturĭ extreme mijlociĭ a găsit d. St. Hepites pentru periodul de la 1885—1888, ca maxima mijlocie luna Iulie 1887 cu $+31^{0}07$ C., ca minima mijlocie luna Ianuarie 1888 cu $-14^{0}83$ C., ca temperatură maximă absolută $+40^{0}$ C. (25 August 1887), ca temperatură minimă

absolută — $30^{0}{}_{5}$ C. (4 Ianuarie 1888); diferenţa între aceste din urmă temperaturĭ extreme absolute este de $70.^{0}{}_{6}$ C.

Numĕrul ḑilelor de véră, adică a ḑilelor în care temperatura a ajuns saŭ a întrecut 25^{0} C., este de 108 până la 130 ḑile pe an, ceea ce face in termen mediŭ 116 ḑile de véră pe an. Numĕrul ḑilelor de iérnă, în care temperatura s'a menţinut în tot cursul sub 0 grade, al ḑilelor cu îngheţ, este în termen mediŭ de 110 pe an. Numĕrul ḑilelor senine este în termin mediŭ după Analele Institutuluĭ de Meteorologie al Românieĭ de 60.3 pe an.

La Bucureştĭ temperatura mijlocie a soluluĭ la adâncimea de $0.^{m}30$ este de $11^{0}{}_{5}$ C., cea maĭ mare de $26^{0}{}_{6}$ C., cea maĭ mică de — $2^{0}{}_{3}$ C; la adâncimea de $1^{m}20$ temperatura mijlocie este de $11^{0}{}_{6}$ C., cea maĭ mare de $20^{0}{}_{4}$ C., cea maĭ mică de + $2^{0}{}_{9}$ C.

Cantitatea plóieĭ ce cade într'un an este în termin mediŭ de 627.8 milimetri, durata plóieĭ într'un an de 556 ore 37 minute.

Presiunea atmosferică este în termin mediŭ de 754.11, cea maĭ mare de 776.6, cea maĭ mică de 733.8 milimetri.

Direcţiunea predomnitóre a vîntuluĭ este E.-N.-E., a crivĕţuluĭ, vînt rece, care bate maĭ cu sémă iérna de spre Rusia (de la est-nord-est) producênd scăderĭ însemnate ale temperatureĭ. Băltăreţul, vînt căldicel şi ploios, suflă despre Marea Mégră, de spre sud-est. Austrul vînt cald vine de la miaḑă-ḑi.

III.

Antropologia

După P. Broca *Antropologia* este studiul grupuluĭ uman, al raporturilor omuluĭ cu restul natureĭ organisate;

după A de Quatrefages Antropologia este istoria omului, istoria speciei umane şi a raselor séle. Antropologia, de şi fundată în secolul trecut de Buffon şi Blumenbach, este o ştiinţă nouă, tóte grupurile umane care locuiesc pe pămînt nu sunt de mult cunoscute, căci cunoştiinţa lor este subordonată cunoştiinţeĭ suprafeţeĭ globuluĭ terestru, adică complectării ştiinţelor geografice şi geologice care se săvêrşeşte în secolul nostru. Dintre cele treĭ ştudiĭ principale din care se compune Antropologia : 1. determinarea situaţiuneĭ grupuluĭ uman în seria fiinţelor ; 2. cercetareă grupuluĭ uman în întregul sĕŭ şi 3. circumscrierea şi clasificarea grupuluĭ uman, stabilirea de divisiunĭ şi subdivisiunĭ, ne interesézá maĭ d'aprópe cel din urmă, care constitue Antropologia descriptivă séŭ Ethnologia.

Diferitele varietăţĭ ethnice presintă óre care diferinţe anatomice, dintre care cele maĭ importante privesc scheletul capuluĭ şi în special craniul şi apoi înălţimea corpuluĭ.

Studiul antropologic al craniuluĭ uman, al locuinţeĭ creerilor, a fost început în secolul trecut de Daubenton (anul 1744) şi apoĭ de Blumenbach (anul 1775) cu *cranioscopia* séŭ *craniologia* descriptivă ; cel din urmă a clasificat craniile dupĕ aspectul ce presintă vĕḑute de sus şi a constatat aproximativ prognatismul, eşirea arcadelor zygomatice şi a frunţeĭ. La acéstă metodă Owen a adăogat examinarea baseĭ craniuluĭ, Prichard (1807) examenul profiluluĭ şi al feţeĭ. Prichard a admis 3 speciĭ de craniĭ : craniul oval, cel piramidal şi cel prognat ; craniul oval coprinde tipul european. Prichard a dat numele de Prognaţĭ la acele rase umane, la care osul maxilar superior cu dinţiĭ superior merg oblic înainte şi în jos, iar maxilarul inferior cu dinţiĭ inferiorĭ oblic înainte şi în sus, apropiindu-se de forma de bot. Retzius a stabilit deosebirea între prognaţĭ şi orthognaţĭ.

Antropologiştiĭ posteriorĭ aŭ căutat o basă exactă pentru împărţirea maĭ precisă a craniilor şi aŭ dat naştere *cranimetrieĭ*, reîncepênd mĕsurarea diferitelor părţĭ ale craniuluĭ, exercitată deja în secolul trecut. La începutul eĭ craniometria nu s'a ocupat de mĕsurarea directă a cavităţiĭ craniuluĭ, ci pentru comparaţiunea formaţiuneĭ capuluĭ la diferite popóre, antropologiştiĭ s'aŭ servit de *unghiurile cefalice*, unghiurĭ dobêndite la mĕsurarea desvoltăriĭ craniuluĭ şi a feţeĭ. Anatomistul olandes P. Camper (1791) a fost cel d'ântâĭ care a mĕsurat *unghiul facial*, pentru a aprecia posiţiunea şi desvoltarea reciprocă a feţeĭ şi a frunţeĭ Unghiul facial al luĭ Camper era format la craniul, pus pe un plan orizontal, prin inclinaţiunea linieĭ faciale, de la punctul cel maĭ eşit al glabeleĭ spre marginea inferióră a incisivelor medianĭ.

Metodele de mĕsurare imperfecte ale luĭ Camper aŭ fost însă perfecţionate deja de Cuvier, de Geoffroi-Saint-Hilaire, apoĭ de H. Welker, C. Vogt, P. Broca, de Quatrefages şi ceĭ din urmă doĭ învĕţaţĭ aŭ clasificat diferitele cranii dupĕ raportul între unghiul cefalic al capuluĭ pe care 'l examinăm şi al unuĭ alt cap tip. Broca s'a maĭ servit de unghiul auricular saŭ auriculo-cranian : de la apertura auditivă externă, ca centru, se trag radiĭ spre frunte, orbita bregma (vîrful capuluĭ), protuberanţa occipitală externă şi spina nasală, unghiurile ce aceste liniĭ lasă între ele variésă la diferite rase. De Quatrefages a basat clasificaţiunile séle pe unghiul parietal, unghiŭ format prin douĕ liniĭ tangente, trase spre punctele laterale cele maĭ eşite ale arcadelor zygomatice şi spre suturile parieto-frontale.

O altă metodă maĭ raţională pentru clasificarea craniilor este acea a indicilor şi în special a *indiceluĭ cefalic*, care arétă raportul între lungimea şi lărgimea craniuluĭ. In

dicele cefalic este raportul între diametrul transversal maximum şi diametrul antero-posterior maximum după formula

$$\frac{D.\ tr. \times 100}{D.\ a.\ p.}$$

Retzius (în anul 1840) a fost fondatorul metodeĭ de a studia elementele craniometrice dupĕ aceste indice, care metodă a fost în urmă perfecţionată de Davis, Broca, Virchow, Ecker, Weisbach, Topinard şi alţiĭ.

Retzius a împărţit rasele umane în dolichocefalĭ (cu capul lung) şi brachicefalĭ (cu capul scurt). P. Broca a aşeḑat între aceste douĕ grupe pe mesaticefalĭ cu forma maĭ puţin decisivă, maĭ târḑiŭ însă P. Broca şi A. de Quatrefages aŭ maĭ subîmpărţit pe dolichocefalĭ şi branchicefalĭ, stabilind următórele 5 grupe care şi astă-ḑĭ sunt adoptate ca normă:

Dolichocefalĭ cu indicele cefalic până la 75 saŭ $^3/_4$ în raport cu lărgimea craniuluĭ;

Sub-dolichocefalĭ cu indicele cefalic de la 75.01 pînă la 77.77 saŭ $^7/_9$ in raport cu lărgimea craniuluĭ;

Mesaticefalĭ cu indicele cefalic de la 77,78 pînă la 80 saŭ $^4/_5$ în raport cu lărgimea crnaniuluĭ;

Sub-brachicefalĭ cu indicele cefalic de la 80.01 pînă la 83.33 saŭ $^5/_6$ în raport cu lărgimea craniuluĭ;

Brachicefalĭ cu indicele cefalic de la 83.34 şi maĭ mult.

Giust. Nicolucci însă a împărţit craniile numaĭ în dolichocefalĭ cu indice cefalic maĭ mic de cât 750, orthocefalĭ cu indice de 750 pînă la 799 şi branchicefalĭ de la 800 în sus.

Congresul internaţional de Antropologie din anul 1886 a admis 9 categoriĭ de indiciĭ cefalice: 1. Dolichocefalia extremă 55 0—59.9; 2. Ultradolichocefalia 60 0—64.9; 3.

Hyperdolichocefalia 65.0—69.9; 4. Dolichocefalia 70.0—74.9; 5. Mesocefalia (Mesaticefalia) 75.0—79.9; 6. Brachycefalia 80.0—84.9; 8. Hyperbrachycefalia 90.0—94.9; 9. Brachycefalia extremă 95.0—99.9.

Grupul mesaticefalilor (dupĕ P. Broca şi de Quatrefages) coprinde pe Mexicanii nu diformaţi, Românii, Gallo-Romanii, Normandii din secolul XVII, Parisienii din secolul XIX, Malaii, Americanii meridionalĭ nu diformaţĭ, Parisienii secolului XII, Americanii de nord, Francezii de nord din evul de bronz şi Francesii din secolul XVI. Românii aŭ un indice cefalic mediŭ de 78.31 milimetri, Parisienii de 79.00, Romanii vechi dupĕ Nicolucci de 78.5, Romanii moderni de 78.2.

Tipul mesaticefal este asemenea represintat în Rusia meridională, dupĕ cercetările d-luĭ Yantciuc din anul 1890 se găsesc între Bieloruşĭ 24 la sută *mesaticefalĭ*, 57 *la* 100 brachycefalĭ şi sub-brachycefalĭ şi 19 la 100 dolicho- şi sub-dolichocefalĭ.

Dupĕ Giustiniano Nicolucci Latinii (din vechiul Latium) aŭ fost delichocefalĭ precum sunt şi astă-ḑĭ, cu tóte că Casteluccio di Sora a descris craniile latine preistorice femenine cu indice cefalic de 755 şi însuşĭ Nicolucci a constatat la unele cranii romane antice bărbăteştĭ indice cefalic de 917, la femeştĭ de 875 şi la unele cranii romane moderne bărbăteştĭ de 892 şi la femeeştĭ de 835.

Dupĕ Weisbach cranĭul român are indicele cefalic mediŭ de 838, dupĕ Kopernicki de 805, dupĕ Hoveloque de 840.

Ţiganii sunt sub-dolichocefalĭ cu indicile cefalic de 75.28 dupĕ Weisbach, de 77.40 dupĕ Kopernicki, aprópe ca Indiĭ (Hindouĭ) de 77.45 dupé Hoveloque; dupĕ Topinard eĭ se află la limita între mesaticefalie şi sub-dolicho-

cefalie, sunt leptorhinĭ şi aŭ o capacitate cerebrală mică. Bulgarii aŭ după Kopernicki indicele cefalie de 76.60, după Broca «Slaviĭ de la Dunăre», sunt asemenea sub-delichocefalĭ, avănd însă indicele cefalic de 76.18, iar diferitele popóre ale Rusieĭ europene sunt sub-brachycefale cu indicele cefalic de 82.81 milimetri.

Craniul dac a fost după Obedenaru dolichocephal. Două cranii găsite la Vodastra în Romanaţĭ într'un mormînt cu probabilitate dac, aŭ fost presintate de reposatul nostru coleg Obedenaru societăţiĭ antropologice din Paris, ele aveaŭ indicele cefalic de 70.30 şi 75.82 şi óre-care asemănare cu craniul galic. Topinard le a mĕsurat în anul 1874, unul, craniŭ bărbătesc, avea indicele cefalic de 70.31, indicele vertical de 65.38, indicele facial de 68.61, indicele frontal de 71.11; cel-alt, craniŭ femeesc, indicele cefalic de 75.82, indicele vertical de 64.83, indicele frontal de 72.45, şi indicele facial de 60 63.

Indicele vertical, indicele înălţimeĭ craniuluĭ, dă raportul între diametrul vertical şi diametrul antero-posterior maximum după formula

$$\frac{D.\ v.\ \times\ 100}{D.\ a.\ p.}$$

Indicele vertical al craniuluĭ român este după Weisbach 777, după Kopernicki 770; după Giust. Nicolucci indicele vertical al craniulnĭ roman antic bărbătesc variésă întru 660 şi 791, acela al craniuluĭ roman antic femeesc între 706 şi 774, indicele vertical al craniuluĭ roman modern bărbătesc între 785 şi 812 şi acela al craniuluĭ roman modern femeesc între 677 şi 812.

Alţĭ antropologiştĭ care aŭ examinat craniile române aŭ găsit o lărgime temporale maĭ mare de cât Broca. In anul

1866 H. Welcker a descris craniul român ca sub-brachicefal; clasificaţiile luĭ Herman Welcker (Kraniologische Mittheilungen 1866) eraŭ atuncĭ cele următóre:

Dolichocefalĭ: Negri, Eskimosĭ, Neoegipţienii;

Sub-delichocefalĭ: Indiĭ, Irlandesiĭ;

Ortocefalĭ: cu lărgimea temporală de 74—78 milimetrii, Romaniĭ anticĭ, Greciĭ anticĭ, Swediĭ, Arabiĭ, Englesiĭ, Danesiĭ, Ţiganiĭ, Chinesiĭ, Germaniĭ de Nordwest, Neogreciĭ, Tătariĭ, Ebreiĭ;

Sub-brachycefalĭ: cu lărgimea temporală de 79—80 milimetri, Francesiĭ, Italieniĭ, Serbiĭ, Poloniĭ, Ruşiĭ, Germaniĭ, Ruthéniĭ, Magyariĭ şi Româniĭ;

Brachycefalĭ: cu lărgimea temporală de 81—84 milimetri, Elveţieniĭ, Slavoniĭ, Croaţiĭ, Turciĭ, Cechiĭ, Laponezĭ.

In anul 1866 H. Welcker a atribuit dar craniuluĭ român dimensiunĭ maĭ micĭ de cât 20 de anĭ maĭ târḑiŭ, dupĕ ce examinase un numĕr maĭ mare de capete române. In anul 1866 D-nn H. Welcker a indicat în primul volum al revisteĭ «Archiv für Anthropologie» dimensiunile următóre:

la Romaniĭ anticĭ	lărgimea	74 mm.	înălţimea	71 mm.
la Spaniolĭ	»	74 »	»	73 »
la grecĭ anticĭ	»	75 »	»	73.6 »
la Ţiganĭ	»	76.3 »	»	73.9 »
la Neogrecĭ	»	77.1 »	»	74.7 »
la Ebreĭ	»	78.4 »	»	71.4 »
la Sârbĭ	»	78.8 »	»	76.3 »
la Italienĭ	»	78.8 »	»	75.3 »
la Francesiĭ	»	79.5 »	»	75.3 »
la Maghiarĭ	»	79.7 »	»	76.3 »
la Românĭ	»	80 »	»	76.1 »

Apoi în anul 1886 d. H. Welcker găsesce (Arch. für Anthropologie, XVI. Band, Braunschweig 1886), că craniul român are lărgimea temporală de 83.3 milimetri, craniul roman antic de 76.2, craniul neo-grec de 80.0, craniul serb de 81.0, cel italian de 81.7, craniul ebreŭ de 81.8, cel maghyar de 81.9, cel rus de 82, craniul slovac de 84.3 milimetri.

P. Broca dă *indicelui nasal* o importanţă mai mare de cât indicelui cefalic. Indicele nasal este raportul între lărgimea scheletului nasului şi între lărgimea mĕsurată de la sutura naso-frontală până la spina nasală. Limitele ei extreme se întind de la 35.71 până la 72.22. Broca a împărţit craniile după indicele nasal în trei grupe distincte: Leptorhinieni (lungnaşi) de la 42 până la 47, mesorhinieni de la 48 până la 52 şi platyrhinieni (largi naşi) de la 53 până la 58 şi mai mult. Tóte rasele tipului caucasian sunt leptorhineni. Români aŭ după Broca indicele nasal de 46.80 ca şi Parisienii, Bretonii, Bavaresii şi Ruşii.

O mĕsură de comparaţinne mai exactă constă în evaluarea precisă a *capacităţii craniului* şi chiar în cântărirea creerului próspĕt, capacitatea craniului fiind cu atât mai mică cu cât rasa este mai inferióră. Deja în anul 1866 A. Weisbach a cântărit creerii unui numĕr însemnat de morţi de diferite naţionalităţi, între care şi români din monarchia Austro-Ungară (Archiv für Anthropologie, I. Band, 1866). După Weisbach întreg creerul român cântăresce în termin mediŭ 1326.58 grame, cerebrul în parte fără cerebel şi anexele lui 1165.75 grame, de vreme ce creerul întreg magyar cântăresce 1322.86 grame, iar fără cerebel 1165.89 grame; cerebrul întreg al slavilor de miază-ḑi 1305.14 grame, iar fără cerebel numai 1149.11 grame; cerebrul întreg de ţigan de la 1197.59 până la 1265.33 grame,

şi fără cerebel de la 1031.30 până la 1116.63 grame. Posedăm însă date mai exacte de la noi; de la anul 1886 până la 1891 d. Profesor Dr. A. Sutzu şi d. Dr. Demetrescu-Brăila aŭ cântărit 352 creeri («Spitalul» 1891 No. 16). D-lor constată că la noi greutatea medie a creerilor sănătoşi este de 1380 grame la bărbat, de 1250 grame la femee. La diferite boale mintale acéstă greutate scade proporţional cu gradul şi cu durata bólei. Ca în altă parte s'a constatat şi la Mărcuţa, că la alienaţiuni simple, la cele mai uşoare bóle mintale greutatea creerului saŭ nu scade saŭ că ea scade într'un mod neînsemnat; greutatea medie a creerilor găsită de dd. D-ri Sutzu şi Demetrescu-Brăila la diferitele forme ale smintirei sunt cele următóre:

la Alienaţiunea simplă, la bărbaţi 1371 grame, la femei 1250 grame,
la Maniile toxice, la bărbaţi 1307 grame, la femei 1200 grame,
la Demenţă, la bărbaţi 1266 grame, la femei 1162 grame,
la Mania nervoasă, la bărbaţi 1247 grame, la femei 1120 grame,
la Paralisia generală, la bărbaţi 1241 grame, la femei 1118 grame,
la Alienaţiunea degenerativă, la bărbaţi 1223 grame, la femei 1106 grame.

Nu este aci locul ca să vorbesc despre diferenţa greutăţii a amândoror emisfere a creerului, constatată în alte părţi şi confirmată la Mărcuţa, ea are un interes mai mare pentru fisiologie şi patologie de cât pentru antropologia comparată.

Stereometria craniului saŭ mensuraţiunea capacităţii craniului a fost întrebuinţată şi de Broca şi de Weis-

bach. Pentru acéstă operaţiune Broca s'a servit de umplerea cavitaţiĭ craniuluĭ cu substanţe moĭ care se întăresc curând, precum gyps şi gelatină, cu lichide: cu apă, cu argint viŭ, cu substanţe solide: cu nisip, meiŭ, muştar, arpacaş, alice, care substanţe se pot în urmă mĕsura şi cântări. P. Broca a găsit că alicele maĭ micĭ sunt materialul cel maĭ potrivit pentru stereometria craniuluĭ. Profesorul Benedikt din Viena introduce în craniŭ o băşică subţire de cauciuc pe care o umple cu apă cu presiune forte şi mĕsóră cantitatea apeĭ necesară spre a umple tot craniul. Craniul român are după Weisbach capacitaten medià de 1478 centimetri cubi.

Dr. A. Weisbach a publicat în anul 1869 resultatul studiilor asupra unuĭ numĕr maĭ marĭ de cranii de Românì din monarchia austro-ungară. (Die Schädelform der Rumänen, Denkschriften der kais. Akademie der Wissenschaften). D-sa clasifică Româniĭ între popórele brachycefale maĭ pronunţate, alăturĭ cu Slavoniĭ, Croaţiĭ şi Ruteniĭ, iar Czechiĭ, Slovaciĭ, Poloniĭ, Italieniĭ de Nord, Magyariĭ, Germaniĭ şi Ţiganiĭ aŭ capul maĭ îngust; Saşiĭ din Transilvania aŭ craniul pronunţat dolichocephal. Din 40 crane române mĕsurate de Weisbach, 8 aŭ fost dolichocefalĭ, 24 brachycefalĭ şi 8 mesocefalĭ. După d. Weisbach craniul român are caracterele următoare: cavitatea craniană de mărime medie, ósele capuluĭ de grosime medie, craniul are forma înalt-brachycephală pronunţată, puţin maĭ îngustă spre frunte şi spre bază, bine boltită în direcţiune sagitală şi coronală; partea anterióră a capuluĭ este lată şi scurtă, în direcţiunea sagitală tare boltită, cu protuberanţele, (bosele) frontale fórte depărtate una de alta; ósele parietale sunt late, puţin boltite, cu protuberanţele creştetuluĭ depărtate de frunte depărtate una de alta, pereţiĭ lateralĭ

lungĭ şi plane. Baza craniuluĭ este lungă şi lată, apertura eĭ cea mare (Foramen magnum) este fórte mare şi cam rotundă, aperturile stylomastoidee sunt depărtate una de alta, iar aperturile ovale sunt apropiate una de alta. Faţa (obrazul) are înălţimea mică, lărgimea considerabilă, rădăcina nasuluĭ este asemenea lată, cavităţile oculare micĭ, puţin înalte, puţin profunde, choanele sunt micĭ, înguste, cerul gureĭ foarte lat, osul maxilar inferior este mic, cu curbătură puţin pronunţată, cu rămurĭ micĭ şi late.

Dimensiunile stabilite în această lucrare minuţiósă a d-luĭ A. Weisbach sunt cele următóre: Capacitatea craniuluĭ român în etate de 20 până la 30 de ani, mĕsurată prin umplerea craniuluĭ cu griş, osciléză între 1261.43 şi 1674.50 centimetri cubi, în termin mediŭ ea este de 1478.87 centimetri cubi; iar ţiganiĭ aŭ capacitate medie de 1413.03 centimetri cubĭ, magyariĭ de 1437.31, slavoniĭ de 1463.88, italieniĭ de nord de 1501.02, germaniĭ de 1501,66, czechiĭ de 1515.61, rhuteniĭ de 1537.99 centimetri cubi. Este interesant a menţiona aci şi capacitatea medie a craniuluĭ român şi grec după Nicolucci, care este la craniul roman antic de 1525, la cel român de astă-zĭ de 1513 (în tabelele d-luĭ Nicolucci capacitatea craniuluĭ român antic variéză de la 1283 până la 1825, ceea a craniuluĭ român modern de la 1206 până la 1720); la craniul grec antic de 1407, la Neo-grecĭ de 1458 centimetri cubi.

Greutatea craniuluĭ român este după Weisbach în termin mediŭ de 576.87 grame, aprópe egal cu craniul Rutenilor (579.66 grame) şi al germanilor (576.87 grame), magyariĭ şi diferite popóre slave aŭ craniĭ maĭ grele: Magyariĭ de 596.62 grame, Polonezii de 628.30 grame, Slovaciĭ de 641.38, Czechiĭ de 605.95 grame, Croaţiĭ de 599.53 grame şi Sloveniĭ de 594.55 grame; iar Italieniĭ de Nord

cu 525.74 grame şi Ţiganiĭ cu 517.59 grame aŭ craniĭ maĭ uşóre.

Circumferenţa craniuluĭ românn variéză între 493 şi 531 milimetri, ea este în termin mediŭ de 511 milimetri, numaĭ circumferenţa craniuluĭ Ţiganilor (503 milimetri) şi a Italienilor de Nord (508 milimetri) este maĭ mică, cea a Germanilor şi a Slavilor din Austro-Ungaria (519) maĭ mare. Ruşiĭ aŭ aceiaşĭ circumferinţă craniană ca Româniĭ. După tabelele d-luĭ Nicolucci circumferenţa orizontală a craniuluĭ latin (roman) bărbătesc antic este de 500 până la 554, în termin mediŭ, de 532, circumferinţa celuĭ antic femeesc de 490 până la 523, în termin mediŭ 505, circumferinţa craniuluĭ latin bărbătesc modern de 496 până la 536, în termin mediŭ de 523, cea a craniuluĭ femenin latin de astăzĭ de 465 până la 505, în termin mediŭ de 491. Lungimea craniuluĭ român este în termin mediŭ de 175 milimetri, întocmaĭ ca la Italieniĭ de Nord şi Slavoniĭ; Ruteniĭ şi Ruşiĭ aŭ craniul cu puţin maĭ lung, 176 milimetri, Greciĭ din Epir maĭ scurt, după Nicolucci de 171 milimetri. Lăţimea craniuluĭ român, în termin mediŭ de 145 milimetri, este aceiaşĭ ca la Slavoniĭ, maĭ mare de cât la Italieniĭ din Italia superióră, la Ruşĭ (144 milimetri) şi la Ţiganĭ (137 milimetri), maĭ mică de cât la Germanĭ (146 milimetri). După Nicocolucci lungimea (diametul antero-posterior) al craniuluĭ latin antic bărbătesc este de 160 până la 200, în termin mediŭ 184, a celuĭ feminin de 168 până la 183, în termin mediŭ 176, lungimea craniuluĭ român modern bărbătesc de 169 până la 200, în termin mediŭ 183, a celuĭ femeesc modern de 162 până la 180, în termin mediŭ 173 milim. Lăţimea craniuluĭ latin antic bărbătesc (diametrul bilateral) este după Nicolucci de 131 pâna la 160, în termin mediŭ de 144, lăţimea celuĭ antic femeesc de 128 până la 147,

în termin mediŭ 138, lăţimea craniuluĭ roman modern bărbătese de 132 până la 157, în termin mediŭ 143, lăţimea craniului român modern femeesc de 123 până la 142, în termin mediŭ 135 milimetri.

Cranîul român are înălţimea de la 128 până la 148 milimetri, în termin mediŭ de 136 milimetri ca şi craniul rus, magyar, polon, slovac şi croat, craniul rutean (139 milimetri) este maĭ înalt, craniul Italienilor din Italia superióră (135 milimetri), maĭ scurt. După Nicolucci înălţimea (diametrul vertical) al craniuluĭ latin antic bărbătesc este 121 până la 148, în termin mediŭ 136, al celuĭ femeesc 123 până la 136 în termin mediŭ 130, înălţimea craniuluĭ roman modern bărbătesc 124 până la 157 în termin mediŭ 134, a celuĭ modern femeesc 120 până la 135, în termin mediŭ 127.

Reproducênd în prescurtare resultatele studiilor d-luĭ Weisbach, exprimăm totdeodată óre care dubiu asupra clasificăriĭ corectă a craniilor examinate de d-sa în ceea ce priveşte naţionalitate. Dacă întrebăm pe Ţiganiĭ din ţĕrile române despre naţionalitatea lor, eĭ declară a fi românĭ şi între ceĭ 40 soldaţĭ românĭ aĭ căror craniĭ d. Weisbach a clasificat, nu după datele anatomice ci după matriculele lor militare, aŭ fost de sigur şi ţiganĭ; craniul No. 16 din colecţiunea d-luĭ Weisbach pare a fi craniŭ de ţigan, şi astfel terminiĭ mediĭ ale diferiţilor dimensiunĭ anatomice sunt pasibile de óre-care modificaţiĭ.

D. dr. E. Schmidt (Kraniologische Untersuchungen 1880) a constatat asemenea în termin mediŭ volumul craniuluĭ la diferite popóre, acest volum este la Francesĭ de 1740, la Magyarĭ de 1880, la Ruşĭ de 1910, la Grecĭ de 1980, la Românĭ de 1940, la Italienĭ de 2020 centimetri

cubi. Diametriĭ interiorĭ aĭ cavităţii craniuluĭ în termin mediŭ găsiţĭ de d. dr. E. Schmidt sunt ceĭ următorĭ :

Magyarĭ	milimetri :	lungime	116 2	lăţim.	96.1	înălţ.	87.5.
Ruşĭ	»	»	115.9	»	95.0	»	89.1.
Grecĭ	»	»	116.8	»	90.9	»	92.9.
Românĭ	»	»	116.3	»	95.3	»	89.0.
Italienĭ	»	»	118.9	»	96.8	»	84.2.
Francesĭ	»	»	118.2	»	93 9	»	88.2.

Datele asupra volumuluĭ craniuluĭ găsite de d. dr. E. Schmidt sunt prea marĭ, maĭ toţĭ ceĭ-l'alţĭ antropologiştĭ care aŭ făcut mĕsurătorĭ identice aŭ dobêndit pentru tóte popórele un volum maĭ mic.

Craniul român are după Weisbach capacitatea de 1479, după Welker de 1416, după E. Schmid de 1940, după Schaafhausen de 1530 centimetri cubi; craniul de ţigan după Weisbach de 1451, după Welcker de 1285, după Kopernicki de 1385, după Schaafhausen de 1328 centimetri cubĭ; craniul magyar după Weisbach de 1462, după Welcker de 1348, după E. Schmidt de 1880 centimetri cubi; craniul italian după Weisbach de 1507, după E. Schmidt de 2020, după Welcker de 1443, după Schaafhausen de 1486 centimetri cubi.

Caracterele antropologice ale craniuluĭ român stabilite de streinĭ, une-orĭ după exemplare de origină dubiósă, trebue să se maĭ controleze şi la noĭ de către anatomiştiĭ noştri, examinându-se şi afinitatea craniuluĭ român modern cu craniul dac şi cu craniul roman antic. Museul de antichităţĭ al Statuluĭ posedă un numĕr mic de craniĭ maĭ vechĭ, găsite de colegul nostru d. Gr. Tocilescu în judeţele Mehedinţĭ şi Constanţa, care craniĭ n'aŭ fost până astăzĭ mĕsurate şi clasificate. Museul de Istorie naturală din Bu-

cureştĭ nu posedă cranii naturale şi numaĭ tipurĭ de gyps. În museul de Anatomie al facultăţiĭ de medicină, care în primul rînd ar trebui să dispună de o colecţiune craniologică sistematică, craniile nu sunt clasificate după origina ethnică.

Craniologia în starea în care ea se află astăzĭ nu ne póte totdeauna servi ca instrument precis la clasificarea grupelor ethnice din Europa modernă, pe de o parte n'a fost constatată totdeauna într'un mod cert origina craniilor examinate, iar pe de alta media dimensiunilor calculată după diferite exemplare nu este totdeauna expresia fidelă a timpuluĭ craniograf al unuĭ neam. Acésta explică pentru ce uniĭ antropologiştĭ nu recunosc ca probată prin craniologie origina latină a Românilor.

Cel dintâiŭ dintre aceştĭ învĕţaţĭ este dr. Kopernicki, fost Profesor de Antropologie la Universitatea din Cracovia, care a scris deja în anul 1873 un memoriŭ intitulat: Étude craniologique sur le formes des crânes roumains; d-sa examinênd 31 cranii, a găsit două tipurĭ de craniĭ române, un tip subbrachicefal, pe care 'l consideră ca probabil autochton (Trac?) şi un tip strein dolichocefal, amândouĕ tipurile împreună daŭ ca medie indicele cefalic de 805 şi indicele vertical de 770, de vreme ce craniul latin vechiŭ şi modern are după Nicolucci indicele cefalic de 781 şi 782 (după Casteluccio di Sora cel antic de 755) şi indicele vertical de 739 şi 732. D. Kopernicki a fost maĭ mulţĭ anĭ (1862—1866) Prosector de Anatomie şi capul Museuluĭ de Anatomie al fosteĭ şcóle naţionale de medicină din Bucureştĭ şi i-aŭ servit ca material pentru studiile d-sale probabil cadavrele omeneştĭ din sala de disecţie a aceleĭ şcóle, adică cadavrele ómenilor fără căpătâiŭ, care nu sunt reclamate de nimenĭ, în general persóne de origină dubiósă care

aparţineaŭ proletariatuluĭ capitaleĭ. Este ştiut că tocmaĭ populaţiunea urbană nu şi-a conservat cu puritate caracterul latin, că ea a fost adese-orĭ amestecată cu alte némurĭ şi că numaĭ locuitoriĭ ruralĭ, maĭ ales ceĭ din locurĭ muntóse, aŭ păstrat conformaţiunea fisică a colonilor latinĭ de care îşĭ trag origina.

Un alt antropologist care crede că origina latină a Românilor nu este probată, este d. Justinian Nicolucci; d-sa a emis asemenea acéstă opinie deja în anul 1873 într'un memoriŭ important «Antropologia del Lazio» supus Academieĭ regale de ştiinţe din Roma. D. Nicolucci négă însă şi origina romană a Francesilor, Spaniolilor şi Portugezilor; în cât priveşte pe Italienĭ d. Nicolucci nu le recunóşte tutulor latinitatea, ci numaĭ locuitorilor vechiuluĭ Latiu, adică celor din vecinătatea imediată a Romeĭ. Cercetênd diferitele descrierĭ ale craniilor găsite împrejurul cetăţiĭ eterne, aflăm intre cele din timpurile preistorice ca şi dintre cele moderne, pe lângă craniĭ dolichocefalĭ şi craniĭ brachicefalĭ şi ortocefalĭ. Aceia-şĭ mare diferenţă care o găsim între craniul român şi craniul latin antic, există şi între craniul italian modern (cu excepţia craniilor alese din împrejurimile Romeĭ), şi craniul roman antic din timpurile preistorice şi din cele istorice. Dar chiar unele date numerice, publicate de d. Nicolucci şi comparate cu cele găsite de alţĭ învĕţaţĭ, confirmă rudenia între craniul român cu cel roman.

Indicele cefalic este după Nicolucci la craniul roman în termin mediŭ de 78.5, la craniul roman modern de 78.2; după Broca la craniul român de 78.3.

Capacitatea craniuluĭ latin antic bărbătesc este după Nicolucci de 1525 centimetri cubi în termin mediŭ; cea a

craniuluĭ român bărbătesc de 1479 după Weisbach, de 1530 după Schaafhausen.

Ultimul cuvînt în acéstă cestiune nu s'a zis de către ceĭ în drept, Roma loquuta est, rĕmâne însă să vorbéscă şi anatomiştiĭ românĭ. Zic anatomiştĭ, căcĭ până astă-zĭ universităţile nóstre n'aŭ catedre de antropologie ca alte universităţĭ maĭ vechĭ şi museele nóstre nu posed colecţiunĭ craniologice. Studiul craniologic cere multă stăruinţă, mult timp, multă răbdare şi multe mijlóce. Dacă intrăm spre exemplu în laboratoriul de antropologie din Paris, fundat de P. Broca, suntem uimiţĭ de arsenalul imposant de instrumente antropologice şi în special de aparate craniometrice, indispensabile pentru asemenea cercetărĭ. Dacă visităm bogatele colecţiunĭ craniologice ale museuluĭ de antropologie din Berlin, suntem surprinşĭ a maĭ găsi acolo miĭ de craniĭ neclasificate, din causă că personalul institutuluĭ nu este destul de numeros pentru ca să fi putut termina aşezarea tutulor craniilor la locul ce li se cuvine şi bătrînul R. Virchow, căruia îĭ cerem dimensiunile maximale şi minimale ale craniuluĭ român din colecţiunile berlineze, rĕspunde fără sfială, că încă n'a terminat clasificarea craniilor şi că nu se póte pronunţa până ce n'a mĕsurat maĭ multe sutimĭ de craniĭ de provenienţa sigură. Virchow ca şi Topinard şi Collman n'aŭ destulă încredere în clasificaţiile ethnologice făcute până astă-zĭ pe baze craniometrice. Museul de antropologie al Universităţiĭ din Budapesta posedă colecţiunĭ de craniĭ bogate şi clasificate, dar actualul director al aceluĭ museŭ, d. Profesor Aurel Török, într'o carte voluminósă apărută în anul 1890 (Grundzüge einer systematichen Kraniometrie), voeşte a proba, că cercetările craniometrice făcute până astă-zĭ sunt fără de valóre, că craniometria modernă trebue să se puie pe alte baze, că

încă n'a venit timpul pentru clasificarea craniilor dupa origina ethnică, că mĕsurarea a 4, 5 dimensiunĭ ale unuĭ craniŭ nu sunt suficiente pentru ca să ne putem pronunţa şi că este de trebuinţă ca să examinăm la miĭ şi miĭ de craniĭ câte 20 şi 30 diferite dimensiunĭ.

In cât priveşte *caractcrele exteriŏre ale capuluĭ roman*, le găsim exprimate la unele statuĭ şi monete din timpurile luĭ Marcu Antoniu, Juliu Cesar, S. Galbu, Vespasian şi Traian, în profil capul lung, occiputul oblic, distanţă mare între ochiĭ şi între partea superiŏră a nasuluĭ, forma caracteristică a nasuluĭ zis roman. Acest tip îl maĭ vedem astă-zĭ în Italia. după W. Hiss în împrejurimile Romeĭ şi dacă îl căutăm la noĭ îl putem afla icĭ şi colo în Oltenia, în judeţele Muscel, Putna, Nĕmţu, Bacăŭ, Ialomiţa, în Transilvania la Moţĭ şi Mocanĭ, în satele din vecinătatea Sibiuluĭ.

Regretatul nostru amic şi coleg Obedenaru a descris *caracterele antropologice ale Românilor* cum urmĕză: Inălţime mijlocie; craniul sferic, brachycefal saŭ subbrachycefal, occiputul larg; faţa când rotundă, când ovală; fruntea lată, drĕptă; arcadele zygomatice puţin depărtate una de alta; maxilarul inferior puţin pronunţat; pĕrul neted, în copilărie blond, în etate adultă castaniŭ până la negru; ochiĭ marĭ, brunĭ; nasul drept saŭ aquilin, de lungime mijlocie, fără depresiune însemnată la rădăcină: buza superiŏră nu exagerată; bărbia scurtă, rotunzită, nicĭ de cum angulară saŭ ascuţită. In judeţele de munte (Vâlcea, Gorj şi Mehedinţĭ), în Macedonia şi în Epir se găseşte un alt tip român: diametrul parietal şi diametrul coronal al craniuluĭ fŏrte însemnat, bolta craniuluĭ turtită, fruntea lată în direcţiune transversală şi scurtă de jos în sus; nasul aquilin, scurt.

Bulgariĭ presintă un tip cu totul diferit de cel român, eĭ aŭ fruntea îngustă în direcţiune transversală; arcadele

zygomatice prea depărtate una de alta; ósele malare eşite, dinţiĭ eşiţĭ spre înainte, buza superióră lungă şi grósă, irisul albastru, cenuşiu saŭ galben cenuşiu.

Descendinţa, origina uneĭ naţiunĭ nu se póte totdéuna bine determina după singurele caractere antropologice; calităţile fisice, formaţiunile tipice exterióre dispar cu timpul prin amestecarea popórelor de diferite originĭ, din acéstă causă ştiinţa se serve la clasificarea ethnografică, la precisarea origineĭ unor popóre care nu se maĭ află în legătură geografică directă cu légănul lor şi de limba, de obiceiurile, de tradiţiunile, de manifestaţiunile comune ale vieţeĭ unuĭ popor. Limba împreună cu caracterele antropologice daŭ o bază maĭ sigură pentru recunóşterea origineĭ uneĭ naţiunĭ.

Româniĭ aparţin familieĭ indo-europene, naţiunea română s'a născut din coloniile romane, aduse în Dacia de Împĕratul Traian şi din restul Dacilor rĕmaşĭ în ţară după desfiinţarea regatuluĭ dacic. Cea maĭ mare parte din Dacĭ fură omorîţĭ, partea cea maĭ mică emigrară după ce Dacia fu redusă în provincie romană. În timpul năvălirilor în România a popórelor de altă origină (anul 225 până la 1100) Româniĭ s'aŭ retras în Carpaţĭ şi în Oltenia şi după încetarea acestor invasiunĭ eĭ s'aŭ coborît iar în câmpiĭ până la Dunăre, trecênd şi dincolo de fluviĭ în actuala Dobrogea şi Bulgaria. Ast-fel Româniĭ s'aŭ amestecat fórte puţin cu némurile străine, care ocupaŭ succesiv valea Dunăriĭ şi o părăseaŭ iară după o şedere timpurară într'însa.

Pe lângă Românĭ trăesc în ţara ospitalieră a Românilor şi *locuitorĭ de alt neam*. In comunele rurale populaţia română s'a amestecat maĭ puţin cu elemente străine, în oraşe şi tîrgurĭ s'aŭ întrupat cu româniĭ şi un numĕr de străinĭ de religiune ortodoxă, de vreme ce alţĭ locuitorĭ

străini, de şi înconjuraţi de Români, aŭ conservat religiunea, moravurile şi limba lor. Între locuitorii de alte origine menţionăm ca maĭ numeroşi pe ceĭ următori:

Grecii aŭ început a se aşeza în ţară pe la secolul al XV, ocupându-se cu comerţul. Maĭ târziŭ rânduirea Domnilor din Fanar a atras în ţară un numĕr de familiĭ bizantine şi fanariote care s'aŭ încuscrit cu locuitoriĭ oraşelor.

Bulgariĭ aŭ trecut adese-orĭ Dunărea, atât în timpul resbeluluĭ între Ruşĭ şi Turcĭ precum şi după pacea de la Iaşĭ (1791) şi acea de la Adrianopole (1829), parte din eĭ s'a retras în Bulgaria, altă parte s'a statornicit în ţară şi s'a românisat. În Dobrogea se află asemenea bulgarĭ. Bulgariĭ ca şi Tătariĭ aparţin grupuluĭ uralo altaic, eĭ nu sunt dar de origină slavă, aŭ adoptat însă o limbă slavă.

Armeniĭ aŭ imigrat din Armenia în Moldova, în aniĭ 1342 şi 1606. Maĭ târziŭ aŭ maĭ venit în ţară armenĭ din Constantinopole. După N. Sutzo ceĭ dintâiŭ, aşezaţĭ în ţara de sus, vorbesc între eĭ limba arménă, ceĭ din urmă statornicițĭ în ţara de jos, limba turcă. Bisericile armenescĭ cele maĭ vechĭ din Moldova sunt cea din Botoşanĭ din anul 1350 şi cea din Iaşĭ din anul 1395. În Muntenia armeniĭ aŭ venit maĭ târziŭ de cât în Moldova. Colegul nostru B. Petriceicu Hăşdĕŭ în Etymologicum Magnum Romaniae zice, că în secolul XIII o colonie de armenĭ, goniţĭ de Perşiĭ din Armenia, aŭ venit în Ţara-Românéscă şi aŭ înfiinţat oraşul Argeş, că eĭ aŭ fost însă maĭ numeroşi în Moldova, străbătuţĭ acolo pe la finele evuluĭ mediŭ de prin părţile Crimuluĭ. Sigur este că la 1418 3000 de familiĭ armeneştĭ, alungate din patrie, se aşezară în Moldova îndeletnicindu-se cu negoţul. În timpul actual numĕrul locuitorilor armenĭ

din tótă ţara scade, parte din eĭ se romaniséză cu desăvîrşire şi nu se maĭ deosibesc de românĭ.

Despre *Israeliţĭ* zice N. Sutzo în anul 1849, că în epoce nu prea depărtate eĭ eraŭ prea puţinĭ la numĕr în ţară, iar de la un timp încóce Evreiĭ năvăliră în Moldova traşĭ de securitate, toleranţa şi de îndemânările traiuluĭ ce le da ţara. Maĭ cu sémă din Rusia şi din Polonia austriacă eĭ s'aŭ furişat în Moldova, fugĕnd de o parte de recrutaţie şi de alta de neorînduelile Galiţieĭ. În Muntenia se află pe lângă israeliţĭ leşĭ, imigraţĭ din Rusia şi Galiţia, şi un numĕr maĭ mic de Israeliţĭ spaniolĭ, aşezaţĭ de maĭ mult timp în ţară; ceĭ din urmă aŭ fugit în secolul al XVI din Spania şi Portugalia în Turcia, ca să scape de persecuţiunile religióse şi de acolo o parte din eĭ a imigrat în România. După Haquet (Reisen in den Iahren 1788—1789), Evreiĭ goniţĭ din Ungaria de Regele Ludovig în secolul al XIV, s'aŭ aşezat în Moldova, Muntenia şi Basarabia.

Ţiganiĭ, originarĭ din India, aŭ emigrat de acolo pe la finele secoluluĭ XIV şi pe la începutul secoluluĭ XV; după ce Tamerlan cotropise India, órdele lor aŭ cutreerat tótă Europa sub deosebite denumirĭ şi parte din eĭ s'aŭ aşezat în România. În Moldova ca şi în Muntenia ţiganiĭ eraŭ robĭ şi treceaŭ de la unul la altul prin vânzare şi moştenire, proprietariĭ lor eraŭ Statul, monastirile şi particulariĭ. În Moldova Ţiganiĭ Statuluĭ şi aĭ Monastirilor aŭ fost emancipaţĭ în anul 1844, în Muntenia guvernul provisoriŭ din 1848 decretase emanciparea lor, dar după înlăturarea Locotenenţeĭ domneştĭ decretul a fost revocat, iar sub Domnitorul Barbu Ştirbey aŭ fost emancipaţĭ toţĭ ţiganiĭ prin rescumpĕrare.

Ceangăiĭ aŭ venit din Transilvania şi s'aŭ aşezat în partea apusénă a Moldoveĭ. Dimitrie Cantemir-Vodă zice

despre eĭ în Descriptio Moldaviae, că în ţinuturile despre munte, maĭ ales în ţinutul Bacăuluĭ, sunt mulţĭ supuşĭ moldovenĭ catolicĭ care i-a aşezat acolo Ştefan-Vodă, după ce a bătut pe Mathia regele ungurese şi i-a împărţit pe la boeriĭ sĕĭ. Într'o lucrare a d-luĭ Aladar Ballagi asupra Ungurilor din Moldova, reprodusă în Buletinul Societăţiĭ geografice Române anul X, 1889, autorul arată, că ciangăiĭ aŭ început deja în secolul trecut a lua obiceiurile române, a socoti după calendarul Iulian, a adopta descântecile şi credinţele române. Ciangăiĭ sunt astă-zĭ în mare parte românisaţĭ, în resbelul din anul 1877—1878 eĭ s'aŭ bătut ca adevĕraţĭ românĭ şi mulţĭ dintre eĭ aŭ căzut în luptă pentru independenţa patrieĭ. După Obedenaru eĭ aŭ un tip mongoloid, ochĭ oblicĭ, nasul cârn, arcadele zygomatice eşite în afară, buzele gróse, bărbia ascuţită.

Tătariĭ aşeḑaţĭ în Dobrogea, sunt ca şi Tătariĭ din Crimea, de origină Uralo-Altaică.

Determinarea caracterilor fisice ale unuĭ popor, are nu numaĭ un scop pur ştiinţific ci şi practic. Intre diferitele calităţĭ corporale care intereséză maĭ d'aprópe pe omul de stat, pe organisatorul militar, ocupă *aptitudinea militară* un loc însemnat şi dar ne vom ocupa de dînsa.

Dintre tóte criteriile aptitudineĭ pentru serviciul militar, *înălţimea corpuluĭ*, talia, este cel maĭ vechiŭ, şi antropologiştiĭ modernĭ s'aŭ servit de ea ca mĕsură de comparaţiune a diferitelor rase şi diferitelor popóre. In literatura streină găsim date asupra talieĭ Românilor numaĭ la A. de Quatrefages, după el Româniĭ în general aŭ înălţimea minimă de 1660, înălţimea maximă de 1780 milimetri, Româniĭ din monarchia Austro-Ungară înălţimea minimă de 1635, înălţimea maximă de 1702 milimetri.

D. P. Topinard a găsit, că înălţimea medie a omuluĭ

este de $1^m{\cdot}65$ până la $1^m{\cdot}70$; după d-sa aŭ talia înaltă (maĭ înaltă de cât $1^m{\cdot}70$), Scandinaviĭ, Scoţiĭ, Englesiĭ; înălţimea medie ($1^m{\cdot}65$ până la $1^m{\cdot}70$) Irlandesiĭ, Danesiĭ, Belgiĭ, Germaniĭ, Româniĭ, Ruşiĭ şi Francesiĭ; înălţimea maĭ mică de cât cea medie (de $1^m{\cdot}60$ până la $1^m{\cdot}65$) Maghiariĭ, Israeliţiĭ, Sicilianiĭ, Finiĭ; înălţimea mică (maĭ mică de cât de $1^m{\cdot}60$) Laponiĭ.

Inălţimea singură nu ne dă o mĕsură sigură a forţeĭ individuluĭ, ci numaĭ în raport cu *circumferinţa coşuluĭ pieptuluĭ;* asupra acestuĭ raport, în cât el priveşte poporul român, nu gusim nimic în literatura streină şi datele ce posedăm despre circumferinţa toracică a popórelor streine nu se pot compara cu ale nóstre, fiind-că diferiţĭ examinatorĭ s'aŭ servit de diferite metode de mĕsurare.

Maĭ sigure de cât datele d-lor Topinard şi Quatrefages despre înălţimea Românilor, sunt cele culese la noĭ cu ocasia alegeriĭ recruţilor. Este natural că astă-ḑĭ, când tot cetăţénul este soldat, când serviciul militar este obligatoriŭ pentru toţĭ, înălţimea mică constitue numaĭ în casurĭ excepţionale un motiv de scutire de la acéstă datorie cetăţenéscă, înălţimea impreună cu perimetrul toracic ne dă însă un indiciŭ preţios pentru apreciarea constituţiuniĭ.

La noĭ legea recrutaţiuneĭ a fost pusă în aplicare de la anul 1864, însă în ceĭ d'întâiŭ 10 anĭ după promulgarea eĭ nu s'aŭ cules tóte datele statistice necesariĭ, care ar fi putut permite o apreciere justă a aptitudiniĭ militare. In anul 1874 s'a mĕsurat pentru prima óră *capacitatea toracică* a recruţilor, însă numaĭ într'un singur judeţ, în Prahova, unde amicul şi colegul nostru, d. dr. Z. Petrescu, funcţiona ca medic recrutator. Numaĭ de la anul 1884 Ministerul de resboiŭ publică pe fie-care an *Statistica generală a recrutaţieĭ din tótă ţara*, care statistică coprinde tóte da-

tele care ne intereséză. Ne vom servi de cele din urmă din aceste publicaţiunĭ. *Statistica medicală a recrutaţiuneĭ* pe anul 1888, Bucureştĭ 1889, cea pe 1889 publicată în anul 1890 şi cea pe anul 1890 publicată în anul 1891, ne arată că termenul mijlociŭ al înălţimeĭ corpuluĭ (al talieĭ) recrutuluĭ român pe anul 1888 este de 164.59, pe anul 1889 de 165.15, pe anul 1890 de 165.10 centimetri, că termenul mediŭ al capacităţiĭ toracice a acestuĭ recrut pe anul 1888 este de 85.80 centimetri, în anul 1889 de 85.81 centimetri, în anul 1890 de 85.33 centimetri, prin urmare perimetrul toracic represintă jumĕtatea înălţimeĭ corpuluĭ plus 5 centimetri. Este un fapt admis în ştiinţă, că persónele ale căror perimetru toracic nu întrece jumĕtatea înălţimeĭ corpuluĭ cu 2 până la 4 centimetri sunt de constituţie slabă, afară de casul dacă scheletul lor se maĭ află în evoluţiune. Judeţele care daŭ cel maĭ mare numĕr de recruţĭ cu desvoltarea fisică maĭ perfectă de cât cea mijlocie (cu înălţimea corpuluĭ maĭ mare de cât 1 metru 64.59 centimetri şi tot de-odată cu circumferinţa toracică minimă maĭ mare de cât 85.80 centimetri) sunt: Mehedinţĭ, Vêlcea, Dolj, Teleorman, Dâmboviţa, Prahova, Buzĕŭ, Bacăŭ şi Némţu.

In anul 1888 dintr'un numĕr de 49516 recruţĭ din tótă ţara 4696 saŭ 9.4% aŭ avut perimetrul toracic de 86 centimetri, 22990 saŭ 46.4% aŭ avut perimetrul toracic maĭ mic de cât de 86 centimetri şi 21930 saŭ 44.2% aŭ avut perimetrul toracic maĭ mare de cât de 86 centimetri. Din numĕrul total de 49516 recruţĭ, numaĭ 1484 saŭ 3% aŭ avut perimetrul toracic maĭ mic de cât de 78 centimetri, numĕr pe care îl considerăm ca limita conformaţiuneĭ sanĕtóse şi a desvoltăriĭ normale a toraceluĭ tinerilor de 21 anĭ.

Tot la recrutaţia anuluĭ 1888, din 49519 tinerĭ 3552 saŭ 7.2% aŭ avut înălţimea corporală de 165 centimetri, 23974 saŭ 48.4% aŭ avut înălţime maĭ mică şi 21990 saŭ 44.4% aŭ avut înălţimea maĭ mare de 165 centimetri.

In anul 1889 recrutaţia a dat aprópe aceleaşĭ resultate, din 49815 tinerĭ examinaţĭ, aŭ avut înălţimea de:

150 cm.	304	saŭ	0.6%	din	suma	tinerilor	examinaţĭ.
151 »	364	»	0.7%	»	»	»	»
152 »	502	»	1. %	»	»	»	»
153 »	603	»	1.2%	»	»	»	»
154 »	747	»	1.4%	»	»	»	»
155 »	1068	»	2.1%	»	»	»	»
156 »	1219	»	2 4%	»	»	»	»
157 »	1410	»	2.8%	»	»	»	»
158 »	1777	»	3.5%	»	»	»	»
159 »	2050	»	4. %	»	»	»	»
160 »	2867	»	5.7%	»	»	»	»
161 »	2653	»	5.3%	»	»	»	»
162 »	3023	»	6. %	»	»	»	»
163 »	2957	»	5.9%	»	»	»	»
164 »	3032	»	6. %	»	»	»	»
165 »	3751	»	7.5%	»	»	»	»
166 »	2902	»	5.8%	»	»	»	»
167 »	2822	»	5.6%	»	»	»	»
168 »	2591	»	5.2%	»	»	»	»
169 »	2329		4.6%	»	»	»	»
170 »	2480	»	4.9%	»	»	»	»
171 »	1640	»	3.2%	»	»	»	»
172 »	1433		2.7%	»	»	»	»
173 »	1109	»	2.4%	»	»	»	»
174 »	1027	»	2 %	»	»	»	»
175 »	875		1.7%	»	»	»	»
176 »	512	»	1. %	»	»	»	»
177 »	346	»	0.6%	»	»	»	»
178 »	275	»	0.5%	»	»	»	»

179 cm.	186	saŭ	0.3 %.	din suma	tinerilor	examinaţĭ.	
180 »	182	»	0.3 %	»	»	»	»
181 »	89	»	0.18 %	»	»	»	»

67 % din tinerii examinaţĭ aŭ avut dar înălţimea de la 159 până la 170, înălţimea cea maĭ frecuentă representată a fost de 165 centimetri, găsită la 7.5 % din numĕrul total al tinerilor.

Circumferinţa toracică constatată la ceĭ 49815 tinerĭ examinaţĭ la recrutaţia anuluĭ 1889 a fost de:

76	centimetri	la	533	saŭ	la	1. %
77	»	»	728	»	»	1.4 %
78	»	»	1065	»	»	2.1 %
79	»	»	1116	»	»	2.2 %
80	»	»	2424	»	»	4.8 %
81	»	»	2147	»	»	4.3 %
82	»	»	3100	»	»	6.2 %
83	»	»	3267	»	»	6.5 %
84	»	»	4133	»	»	8.2 %
85	»	»	4125	»		8.2 %
86	»	»	4755	»	»	9.5 %
87	»	»	4121	»	»	8.2 %
88	»	»	4368	»	»	8.7 %
89	»	»	3336	»	»	6.6 %
90	»	»	3178	»	»	6.3 %
91	»	»	1980	»	»	3.9 %
92	»	»	1607	»	»	3.2 %
93	»	»	1086	»	»	2.1 %
94	»	»	788	»	»	1.5 %
95	»	»	467	»	»	0.9 %
96	»	»	307	»	»	0.6 %
97	»	»	176	»	»	0.3 %
98	»	»	110	»		0.2 %

In anul 1890, când numĕrul recruţilor era maĭ mare,

s'aŭ maĭ îmbunătăţit aceste proporţiunĭ ; din 52.309 tinerĭ examinaţĭ, aŭ avut înălţimea de:

157	centimetri	1397	saŭ	2.7 %
158	»	1839	»	3.3 %
159	»	2036	»	3.9 %
160	»	2933	»	5.6 %
161	»	2568	»	4.9 %
162	»	3078	»	5.9 %
163	»	2914	»	5 5 %
164	»	3223	»	6.1 %
165	»	3906	»	7.4 %
166	»	3095	»	6.0 %
167	»	3066	»	6.0 %
168	»	2954	»	5.6 %
169	»	2555	»	4.9 %
170	»	2701	»	5.1 %
171	»	1803	»	3.4 %
172	»	1576	»	3.0 %
173	»	1111	»	2.1 %
174	»	925	»	1.7 %
175	»	954	»	1.8 %
176	»	572	»	1.0 %
177	»	400	»	0.7 %
178		326	»	0.6 %
179	»	212	»	0.4 %
180	»	178	»	0.3 %
181	»	94	»	0.18 %

Circumferinţa toracică constată la recrutaţia anuluĭ 1890, la 52.309 tinerĭ a fost de:

76	centimetri	la	694	persóne	saŭ	1.3 %
77	»	»	787	»	»	1.5 %
78		»	1229	»	»	2.3 %
79		»	1366	»	»	2.6 %
80		»	2414	»	»	4.6 %

81	centimetri	la	2527	persóne	saŭ	4 8%/0
82	»	»	3334	»	»	6.3%
83	»	»	3476	»	»	6.6%
84	»	»	4172	»	»	8.0%
85	»	»	4514	»	»	8.6%
86	»	»	4621	»	»	9.0%
87	»	»	4400	»	»	8 4%
88	»	»	4173	»	»	8 0%
89	»	»	3693	»	»	7.0%
90	»	»	3018	»	»	5.7%
91	»	»	1970	»	»	3 7%
92	»	»	1546	»	»	2.9%
93	»	»	1047	»	»	2.0%
94	»	»	738	»	»	1.4%
95	»	»	474	»	»	0.9%
96	»	»	285	»	»	0.5%
97	»	»	145	»	»	0 2%
98	»	»	98	»	»	0.18%
99	»	»	60	»	»	0.10%
100	»	»	47	»	»	0.09%

O mĕsură precisă a constituţieĭ ne dă însă perimetrul toracic numaĭ în raport cu înălţimea corpuluĭ şi în acéstă privinţă recrutarea anuluĭ 1889 ne arată, că acest raport este corect la majoritatea tinerilor examinaţĭ, căcĭ cu înălţimea maĭ înaltă coincide în majoritatea casurilor şi perimetrul toracic maĭ mare.

La înălţimea de 159 centimetri aŭ avut perimetrul toracic de:

78	centimetri	63	tinerĭ	din	2050
79	»	77	»	»	»
80	»	170	»	»	»
81	»	134	»	»	»
82	»	185	»	»	»

83	centimetri	182	tinerĭ	din	2050
84	»	208	»	»	»
85	»	186	»	»	»
86	»	204	»	»	»
87	»	144	»	»	»
88	»	110	»	»	»
89	»	94	»	»	»
90	»	81	»	»	»

La înălţimea de 160 centimetri aŭ avut perimetrul toracic de:

78	centimetri	82	tinerĭ	din	2867
79	»	91	»	»	»
80	»	209	»	»	»
81	»	136	»	»	»
82	»	242	»	»	»
83	»	234	»	»	»
84	»	286	»	»	»
85	»	262	»	»	»
86	»	315	»	»	»
87	»	210	»	»	»
88	»	135	»	»	»
89	»	154	»	»	»
90	»	122	»	»	»

La înălţimea de 161 centimetri aŭ avut perimetrul toracic de:

79	centimetri	61	tinerĭ	din	2653
80	»	162	»	»	»
81	»	150	»	»	»
82	»	186	»	»	»
83	»	248	»	»	»
84	»	260	»	»	»
85	»	268	»	»	»
86	»	264	»	»	»

87	centimetri	212	tinerĭ	din	2653
88	»	227	»	»	»
89	»	145	»	»	»
90	»	126	»	»	»

La înălţimea de 162 centimetri aŭ avut perimetrul toracic de :

79	centimetri	58	tinerĭ	din	3023
80	»	173	»	»	»
81	»	153	»	»	»
82	»	241	»	»	»
83	»	237	»	»	»
84	»	329	»	»	»
85	»	264	»	»	»
86	»	331	»	»	»
87	»	255	»	»	»
88	»	228	»	»	»
89	»	199	»	»	»
90	»	147	»	»	»

La înălţimea de 163 centimetri aŭ avut perimetrul toracic de :

79	centimetri	65	tinerĭ	din	2957
80	»	151	»	»	»
81	»	158	»	»	»
81	»	200		»	
83	»	192		»	»
84	»	294			
85	»	304			»
80	»	306	»		
87	»	250	»		»
88	»	246	»	»	»
89	»	201	»	»	
90	»	171	»	»	»
91	»	101		»	»

La înălţimea de 164 centimetri aŭ avut perimetrul toracic de:

80 centimetri	121	tinerĭ	din	3032
81 »	119	»	»	»
82 »	208		»	»
83 »	177		»	»
84	313		»	»
85 »	305		»	»
86 »	248	»	»	»
87	318	»	»	»
88 »	271		»	
89	185	»	»	»
90 »	188		»	»
91 »	108	»	»	»

La înălţimea de 165 centimetri aŭ avut perimetrul toracic de:

80 centimetri	160	tinerĭ	din	3751
81 »	153		»	»
82	215		»	»
83 »	227		»	»
84	292		»	»
85 »	349	»	»	»
86	390	»	»	»
87 »	344	»	»	»
88	415	»	»	»
89	257	»	»	»
90 »	237		»	»
91	150	»		»
92 »	132	»	»	»

La înălţimea de 166 centimetri aŭ avut perimetrul toracic de:

80 centimetri	97	tinerĭ	din	2902
81 »	105	»	»	»
82 »	150	»	»	»

83	centimetri	176	tineri	din	2902
84	»	251	»	»	»
85		239		»	»
86	»	307	»	»	»
87	»	271	»	»	»
88	»	301	»	»	»
89	»	275	»	»	»
90	»	204			»
91		120	»	»	»
92	»	94	»	»	»

La înălţimea de 167 centimetri aŭ avut perimetrul toracic de:

82	centimetri	139	tinerĭ	din	2822
83	»	178	»	»	»
84	»	221	»	»	»
85	»	250		»	
86		251			
87	»	291	»	»	
88	»	318	»	»	
89		231	»	»	»
90	»	200	»	»	»
91	»	134			›
92	»	111			
93		88			
94		46			

La înălţimea de 168 centimetri aŭ avut perimetrul toracic de:

82	centimetri	109	tinerĭ	din	2591
83	»	123	»	»	»
84	»	192		»	»
85		205			
86		285			
87	»	263	»		»
88	»	290	»		»

89	centimetri	227	tineri	din	2591
90		201			»
91	»	152			»
92	»	105		»	»
93		68		»	»
94	»	59	»	»	»

La înălţimea de 169 centimetri aŭ avut perimetrul toracic de:

82	centimetri	98	tinerĭ	din	2329
83		127	»	»	»
84		155			»
85		181			
86		220			
87		188			»
88		283			
89		201			»
90		215			»
91		129			»
92	»	136			
93		85			»
94	»	50	»	»	»

La înălţimea de 170 centimetri aŭ avut perimetrul toracic de:

82	centimetri	84	tinerĭ	din	2480
83	»	123	»	»	»
84	»	146	»	»	»
85	»	178	»	»	»
86	»	222	»	»	»
87	»	218	»	»	»
88	»	278	»	»	»
89	»	234	»	»	»
90	»	214	»	»	»
91	»	136	»	»	»
92	»	153	»	»	»
93	»	91	»	»	»
94	»	81	»	»	»
95	»	36	»	»	»

La înălţimea de 171 centimetri aŭ avut perimetrul toracic de:

82	centimetri	56	tinerĭ	din	1640
83	»	75	»	»	»
84	»	97	»	»	
85	»	84		»	»
86	»	143		»	»
87	»	168	»	»	»
88	»	183		»	»
89		144	»	»	»
90	»	164		»	»
91	»	124		»	»
91	»	97	»		
93	»	55	»	»	»
94	»	63	»	»	»
95	»	30	»	»	»

La înălţimea de 172 centimetri aŭ avut perimetrul toracic de:

82	centimetri	54	tinerĭ	din	1433
83	»	40		»	»
84		72	»	»	
85	»	95	»	»	»
86	»	123	»	»	»
87	»	124	»	»	»
88	»	171		»	»
89	»	119	»	»	»
90	»	155		»	»
91	»	112		»	»
92	»	88	»	»	»
93	»	70	»	»	»
94	»	50	»	»	»

La înălţimea de 173 centimetri aŭ avut perimetrul toracic de:

83	centimetri	46	tinerĭ	din	1109
84	»	51	»	»	»
85	»	70	»	»	»
86	»	90	»	»	»
87	»	83	»	»	»
88	»	101	»	»	»
89	»	101	»	»	»
90	»	124	»	»	»
91	»	83	»		»
92	»	73	»	»	
93	»	79	»	»	»
94		37	»	»	»

La înălţimea de 174 centimetri aŭ avut perimetrul toracic de :

84	centimetri	65	tinerĭ	din	1027
85	»	58	»	»	»
86	»	81	»	»	
87	»	96		»	»
88	»	96	»	»	»
89	»	122	»	»	»
90	»	107	»	»	»
91	»	78	»	›	»
92		57			»
93	:	46			»
94		36	»	»	

La înălţimea de 175 centimetri aŭ avut perimetrul toracic de :

85	centimetri	50	tinerĭ	din	875
86	»	63	»	»	»
87	»	63	»	»	»
88	»	79	»	»	»
89	»	77	»	»	»
90	»	111	»	»	»

91	centimetri	67	tineri	din	875
92	»	49	»	»	»
93	»	40	»	»	»

La înălţimea de 176 centimetri aŭ avut perimetrul toracic de:

85	centimetri	41	tineri	din	512
86	»	34	»	»	»
87	»	27	»	»	»
88	»	44	»	»	»
89	»	45	»	»	»
90	»	50	»	»	»
91	»	37	»	»	»
92	»	31	»	»	»
93	»	37	»	»	»

La înălţimea de 177 centimetri aŭ avut perimetrul toracic de:

86	centimetri	21	tineri	din	346
87	»	18	»	»	»
88	»	35	»	»	»
89	»	35	»	»	»
90	»	41	»	»	»
91	»	29	»	»	»
92	»	32	»	»	»

La recrutaţia anuluĭ 1890 raportul intre înălţimea corpuluĭ şi între circumferinţa toracică exprimă şi maĭ bine constituţia forte a unuĭ numĕr însemnat de tinerĭ presintaţĭ. Nu reproducem însă datele numerice respective, după publicaţiunea oficială, din causa multor erorĭ care s'aŭ comis saŭ la adunarea saŭ la imprimarea lor.

Sciinţa maĭ dispune de o altă mĕsură pentru determinarea forţeĭ fisice a omuluĭ, de *greutatea individuluĭ* în raport cu înălţimea corpuluĭ şi cu circumferinţa toracică; nu

posedăm însă alte date statistice asupra greutăţiĭ Românilor de cât cele găsite de d. Dr. N. Soiu la cântarirea a 1300 recruţĭ. La aceştĭ tinerĭ scara greutăţiĭ se întindea de la 45 kilograme la perimetrul toracic de 74 centimetri, până la 78.5 kilograme la perimetrul toracic de 98 centimetri. Dintre învĕţaţiĭ streinĭ aŭ examinat greutatea corpuluĭ în raport cu etatea de Quetelet, Hutschinson, Gould, W. S. Thomson, Bernstein, Bernaud, Shortt, nu putem însă întrebuinţa datele găsite, căcĭ ele nu variéză numaĭ după rasa, ci şi după igiena, ocupaţia, alimentaţia. Greutatea medie a corpuluĭ, găsită de învĕţaţiĭ maĭ sus numiţĭ, este cea următóre :

La Bavarezĭ.	65.5	kilograme
» Francezĭ.	64.9	»
» Negri.	64.9	»
» Englezĭ.	68.8	»
» Maghiarĭ	60.7	»
» Românĭ (probabil din Austro-Ungaria).	58.4	»
» Indieniĭ din caste superióre .	53.2	»
» » » » inferióre .	48.7	»
» Caucasienĭ	50.0	»

Statistica recrutaţieĭ nu ne dă însă o imagină absolută ci numaĭ relativă a desvoltăriĭ corporale şi a forţeĭ fisice a populaţiuneĭ, căcĭ la etatea de 21 anĭ corpul nu este încă cu desĕvîrşire format, creşterea unor organe nu se opreşte tocmaĭ la acea vîrstă, şi nu numaĭ la noĭ ci şi în alte ţĕrĭ s'a constatat, că la un numĕr însemnat de ómeni scheletul se maĭ desvoltă până la etatea de 25 de ani, şi câte odată creşterea luĭ se opreşte şi maĭ târḑiŭ.

Uniĭ antropologiştĭ aŭ mĕsurat lungimea extremităţilor,

crezênd că rasele superióre aŭ membrele maĭ scurte de cât cele inferióre; resultatul acestor mĕsurătorĭ n'a confirmat aşteptările, ele nu ne permit a basa pe ele o clasificare hierarhică a raselor. Dintre lucrările respective sunt maĭ complecte cele ale expediţiuneĭ ştiinţifice cu bastimentul austriac «Novara»; după darea de sémă a aceleĭ expediţiunĭ, lungimea extremităţiĭ superióre este cea următóre:

La	Germanĭ	83.5	centimetri
»	Slavĭ	86.8	»
»	Românĭ	88.3	»
»	Chinezĭ	84.5	»
»	Nicobarĭ	83.8	»
»	Javanezĭ	86.4	»
»	Neo-Zelandezĭ	72.9	»
»	Australienĭ	90 3	»

Asemenea nu putem face o conclusiune din proporţiunea între lungimea mâneĭ şi cea a piciorului. D. P. Topinard a alcătuit o tabelă care coprinde mĕsurătórea picióreleor şi mânilor făcută de Gillebert d'Hercourt, Quetelet, Bourgarel, Weissbach (de la Novara), din care împrumutăm datele următóre:

Negriĭ din Algeria	mâna	10.8,	piciorul	15.3	cm.
Arabiĭ	»	11.1,	»	13.4	»
Belgiĭ		11.3,	»	15.4	»
Germaniĭ	»	12.2,	»	15.1	»
Slaviĭ	»	12.7,	»	15,3	
Româniĭ	»	11.5,	»	14 8	
Chineziĭ	»	12.8,	»	15.9	
Nicobarieniĭ	»	13.1,	»	16.2	»

In ceĭ din urmă anĭ maĭ mulţĭ antropologiştĭ aŭ exa-

minat culórea pěrului, a ochilor şi a pielei la diferite popóre şi la diferiţi individi ai acelui popor, la mai tóte popórele Europei s'aŭ găsit pe lângă persóne brunete şi alte blonde, dar pe alocurea s'a delimitat zona ocupată în majoritate de bruneţi de cea a blonzilor. In Franţa aceste cercetări aŭ fost făcute de d. P. Topinard şi resplătite de Institutul Franţei (Academia de ştiinţe) cu premiul de statistica Montyon în anul 1890. In Norvegia Arbo şi Faye aŭ publicat o mică statistică despre colórea pěrului şi a ochilor locuitorilor unei părţi însemnate a acelei ţěri. In Germania s'a făcut un recensiment mai minuţios al culorei ochilor, pěrului şi a pielei în Marele Ducat de Bada, în anii 1886 până la 1891, de o comisiune specială care a însoţit comisiunile de recrutare, mergênd pe fie-care an într'o altă circumscripţiune. Pe lângă culórea ochilor, pěrului şi a pielei acea comisiune a examinat şi indicale cefalic al recruţilor şi resultatele acestor cercetări aŭ fost de curând publicate de d. Otto Ammon. Noi nu posedăm pentru ţara nóstră un asemenea recensiment, ştim numai că majoritatea Românilor din regatul român aŭ pěrul castaniŭ, ochii căprui, că tipul blond este representat numai printr'un numěr relativ mic de persóne. Sperăm că acéstă lacună va fi în curênd împlinită şi că cu ocasiunea recrutaţiunei se vor înregistra şi la noi aceste date care aŭ o importanţă antropologică însemnată.

IV

Demografia

Vom studia numai acele părţi ale demografiei care intră în cadrul geografiei medicale, care ne servă ca měsură

pentru apreciarea stării igienice şi sanitare a populaţiuneĭ, lăsând unuĭ alt coleg, maĭ special în materie sarcina a studia Demografia maĭ pe larg şi independinte de cestiunile medicale.

Cuvîntul «Demografie» a fost pentru prima óră întrebuinţat de Achille Guillard în anul 1855, în cartea despre elementele statisticeĭ umane saŭ ale Demografieĭ comparate.

Demografia este studiul colectivităţilor omeneştĭ, al populaţiunilor, obiectul eĭ este cunoştinţa elementelor din care se compun aceste colectivităţĭ şi a moduluĭ cum ele trăesc şi se înmulţesc, a mişcăriĭ lor produse prin naşterĭ, căsătoriĭ, decese şi imigraţiunĭ. Instrumentul principal al Demografieĭ sunt cercetările statistice ale populaţiunilor. Demografia n'are însă singurul scop a face socotéla, a constata creşterea saŭ descreşterea uneĭ populaţiunĭ, ci pe lângă comptabilitatea sufletelor ea cercetéză şi calĭtăţile fisice şi morale ale elementelor care compun un popor. Obiectul Demografieĭ este vast, noĭ nu 'l vom desvolta în tótă întinderea luĭ, ci vom studia numaĭ, precum am arĕtat maĭ sus, acea parte a Demografieĭ care intră în cadrul geografieĭ medicale şi despre care am putut culege materialul necesar.

Basa demografieĭ este dar *statistică*, studiul numeric al faptelor sociale (E. Levasseur), ştiinţa care ne învaţă modul de a deduce legile succesiuniĭ faptelor sociale din serie de numere omogene (Dufau).

Demografia cercetéză datele statistice sub două puncte de vedere şi Bertillon împarte dar Demografia în Demografia statistică şi demografia dynamică. *Demografia statistică* analizéză elementele care constituesc populaţiunea într'un moment dat şi documentele de care ea se serve sunt numĕrările periodice, recensimentele executate într'o ḑi dată.

Demografia dynamică studiéză reînoirile neîncetate produse prin nașterĭ și morțĭ, prin căsătorii și prin migrațiunĭ, mișcările populațiunilor prin care națiunile se mențin și documentele care le consultă demografia dynamică sunt registrele stăriĭ civile.

Demografia statistică

Recensimente statistice s'aŭ făcut și în vechime, dar într'un mod fórte imperfect, într'un cerc restrâns și fără metodă. In Roma veche censoriĭ aŭ îndeplinit o lucrare statistică, când aŭ înscris pe cetățenĭ în clase și centurii după rangul și după averea lor.

Cronicariĭ românĭ aĭ secolelor XIV—XVII ne-aŭ lăsat óre-carĭ însemnărĭ statistice despre imposite, despre devastările făcute de Turcĭ și de Tătarĭ cu ocaziunea invaziunilor lor, despre victimele epidemiilor și despre emigrațiunĭ.

D. V. A. Urechia ne spune, că în țĕrile române s'aŭ făcut recensimente fiscale și militare a populațiuneĭ deja în secolul al XV, că atuncĭ țĕranul, care era și soldat și se echipa pe propriul cont, plătea birul prin cislă, prin repartițiune aruncată pe comune, pe numărul locuitorilor și pe averea fie-căruia din eĭ; că sub Mihaiŭ-Vodă cel Vitéz, după ce s'a întrodus vecinătatea, (iobagia), visteria înființă catastif de veciniĭ fie-căruia, că visteria ținea asemenea catastif de toțĭ slobodii, adică de colonii nuoĭ primițĭ cu învoirea Domnuluĭ și cu pecetluitură domnéscă; că în secolele XVII și XVIII întroducerea scutelnicilor a ocazionat înființarea de isvóde orĭ statistice de scutelnicĭ, pe numele fiecăruĭ boier orĭ monăstirĭ, că visteria maĭ ținea catastife de poslujnicĭ de la monăstirĭ scutițĭ de bir, că din cea maĭ veche vreme breslele își țineaŭ catastife nominale la mâna

starostelui breslei, că visteria avea asemenea listele breslaşilor.

Pe la începutul secolului XVIII voevodul Dimitrie Cantemir a publicat óre cari date asupra statisticei populaţiunei în cartea sa «Descriptio Moldaviae».

Pe la a doua jumĕtate a secolului XVIII găsim începutul unei statistice şcolare, un recensiment al copiilor obligaţi a merge la şcóla Sf. Nicolae din Iaşi în timpul Mitropolitului Nichifor.

La finele secolului XVIII, sub Alexandru Ipsilante (1775) şi sub N. Mavrogheni, s'aŭ facut în Valachia catastifuri de birnici, scutelnici, mazili, boeri, meseriaşi, cu arătare de cei care pot purta arme. Visteria Muntenéscă a făcut în anul 1820 o numĕrare a populaţiunei, documentul rezultat din acea lucrare se află în biblioteca Academiii Române, în secţiunea manuscriselor şi colegul nostru d. V. A. Urechia a comunicat Academiei în şedinţa din 17 Martie 1887 o dare de sémă despre acea statistică, care ne arétă importanţa breslelor la eşirea ţĕrii de sub domnia Fanarioţilor şi ne dă cifra exactă a comersanţilor români şi streini din ţéră, fără a constata numĕrul total al locuitorilor ţĕrii, ci numai acela al contribuabililor.

Din secolul trecut mai posedăm statistice asupra emigraţiunei şi imigraţiunei, utilizate de N. Bălcescu şi alţi. La recensimentul făcut la 1471 în ţéra Românéscă s'aŭ numĕrat 147000 familii de contribuabili, în anul 1746 s'aŭ constatat numai 70000, în anul 1757 de abia 35000 familii. Numai din judeţul Dolj emigrase 1500 dintr'o singură dată. Emigraţiunea continuă şi în anul 1768. Pe la finele secolului XVIII ţĕranii apăsaţi fugiră în Serbia, Bulgaria, Transilvania, Basarabia, Rusia. La începutul secolului curent emigraţiunea n'a încetat, în urma resbelului dintre Rusia şi

Turcia până la 1812 ţĕranii aŭ fugit din ţéră ca să scape de mórte şi de asupririle fanarioţilor. Vaillant evaluéză la 1 milion numărul celor emigraţi, ast-fel că în ţéra Românéscă aŭ rĕmas numaĭ 120000, în Moldova numaĭ 75000 familiĭ de contribuabilĭ, apoĭ ciuma a maĭ secerat 70000 persóne. În urma modificăriĭ dărilor prin Regulamentul organic, emigraţia a crescut din noŭ. D. Ión Ghica arétă că în aniĭ 1832—1836 aŭ emigrat în Serbia peste 40000 familiĭ române, în Bulgaria un numĕr aprópe egal, că peste 12000 familiĭ de românĭ din Transilvania aşeḑaţĭ în ţéra de o jumĕtate de véc s'aŭ întors în ţéra lor din cauza dărilor stabilite prin Regulamentul organic. Despre Moldova ne maĭ arétă Koppa (citat de N. Sutzu), că în anul 1777 Moldova avea 70000 birnicĭ simpli (atuncĭ Bucovina şi Basarabia facea parte din Moldova). N. Sutzu constată din documente oficiale, că în anul 1818 Moldova avea 85294 birnicĭ simpli, 8866 mazilĭ ruptaşĭ, 3014 neguţătorĭ, 29451 scutiţĭ, totalul populaţieĭ 618605, iar după Wilkinson Moldova era în anul 1821 locuită de 500000 suflete.

Atât recensimentele anterióre ale populaţiuneĭ, precum şi cele prescrise de Regulamentul organic aveaŭ numaĭ un scop militar saŭ fiscal, cu tóte acestea catagrafiile făcute în virtutea prescripţiunilor Regulamentuluĭ eraŭ deja maĭ complecte. Regulamentul nu ordonă numaĭ ca pe fie-care an fie-care proprietar să alcătuiască o fóie de tóte familiile ce locuiesc pe moşia sa, că în oraşe şi în târgurĭ să se facă catagrafiĭ analoge prin mahalale, cu însemnare de patentarĭ, meşteşugarĭ, călti, etc., ci şi cĭ văduve şi ceĭ ce sufer de patimĭ grele care nu-ĭ lasă să muncéscă să se înscrie pe osebite foĭ, ca în aceste catastife de catagrafiĭ să se trécă şi plugariĭ şi muncitoriĭ streinĭ statorniciţĭ în ţéră, afară de mocaniĭ streinĭ care vin tómna din ţéra nemţéscă. D. Ión

Ghica ne spune, că primul recensiment regulamentar care s'a făcut în anul 1832 a dat o populaţiune de 3½ milióne.

După d. P. S. Aurelian primul recensiment oficial maĭ complect s'a făcut în amêndouĕ ţĕrile surorĭ ale Românieĭ în anul 1844, care eraŭ atuncĭ locuite de 3578951 suflete, D. Ión Ghica maĭ dă în scrierile séle óre carĭ date asupra resultatelor recensimentuluĭ din anul 1845. Mortalitatea locuitorilor era p'atuncĭ însemnată, populaţia oraşelor remâne însă staţionară din cauza imigraţiuneĭ de la ţéră, cu tóte acestea atât de mare era mortalitatea din comunele urbane, în cât în Bucureştĭ, cu o populaţiune de 120.000 suflete, morţile întreceaŭ naşterile cu 1000 pe an.

Pentru Moldova în parte aŭ fost publicate rezultatele recensimentelor statistice de prinţul Nicolae Suţu în scrierea d-séle «Notions statistiques sur la Moldavie, Iassy 1849», tradusă în româneşte de d. Th. Codrescu în anul 1852. Lucrarea prinţuluĭ Nicolae Suţu conţine observaţiunĭ meteorologice, statistica populaţiuneĭ, a şcólelor, a comerţuluĭ, a crimelor şi bugetele ţĕriĭ. D-sa arată că în anul 1832 excedentul naşterilor după scăderea deceselor era de 10546 suflete, iar în anul 1833 excedentul morţilor după scăderea naşterilor de 137 suflete, că acest deficit al naşterilor a fost un fenomen isolat, căcĭ aniĭ următorĭ până la 1840 inclusiv sporul naşterilor a oscilat între 7493 şi 13642 suflete pe an.

Sub Cuza-Vodă, înainte de unirea definitivă, se înfiinţă câte un *biuroŭ statistic* în Iaşĭ sub direcţiunea luĭ Ion Ionescu (de la Bradu) şi în Bucureştĭ sub conducerea luĭ Dion. P. Marţian. Amêndouĕ aceste biurourĭ aveaŭ misiunea *a organiza recensimentul general al populaţiuneĭ*, care operaţiune a fost executată în Moldova în timpul de la 1 August până la 31 Decembrc 1859, în Muntenia de la 15 Noembre 1859 până la 15 Martie 1860. Recensimentul statistic nu

s'a facut într'un mod uniform în amêndouě părţile ţăriĭ, ci în Moldova formularele aŭ fost maĭ numeróse, maĭ complicate prin felurite amănunte minuţióse, în Muntenia tótă procedura era maĭ simplă. Cu tóte acestea rezultatele acesteĭ d'întêiŭ numerărĭ metodice a locuitorilor Românieĭ aŭ fost satisfăcětóre, dând o imagine aprópe fidelă a populaţiuneĭ ţěriĭ. In Moldova succesoriĭ luĭ I. Ionescu în direcţiunea statisticeĭ, C. Negruzzi şi D. Gusti, aŭ publicat statistica populaţiuneĭ, în Muntenia Dion. P. Marţian s'a însărcinat singur cu acéstă lucrare şi a terminat'o cu competinţa sa recunoscută. La 24 Ianuarie 1862 s'a săvěrşit uniunea administrativă a amêndorora Principate şi la 15 August 1862 biuroul de statistică din Iaşĭ a fost întrunit cu acela din Bucureştĭ într'o singură *Direcţiune statistică* condusă de regretatul Dion. P. Marţian până la 11 Iunie 1865, când mórtea a terminat ḑilele acestuĭ neobosit învěţat. În acest scurt timp (1860—1865), Marţian a înavuţit literatura cu publicaţiunĭ statistice şi economice de valóre însemnată şi a represintat România într'un mod demn la al V-lea Congres internaţional de statistica (Berlin, 1863), primul Congres statistic la care ţéra nóstră a participat.

Dupe mórtea luĭ Marţian organisaţiunea ce el dase serviciuluĭ de statistică fu cu totul schimbată. Raportoriĭ statisticeĭ de judeţe aŭ fost desfiinţaţĭ şi cu atribuţiunile lor aŭ fost însărcinaţĭ secretariĭ consiliilor judeţene, deja împovăraţĭ cu alte lucrărĭ. Pe la finele anuluĭ 1871 serviciul statistic a fost din noŭ organizat prin legea din 21 Noembre 1871, în anul 1874 s'a maĭ creat un serviciŭ special de statistică la Direcţiunea generală a serviciuluĭ sanitar şi în anul 1876 s'a înfiinţat primul biuroŭ municipal de statistică, acela al Capitaleĭ. De la aniĭ resbeluluĭ 1877—1878 serviciul central de statistică a fost redus la un simplu biuroŭ.

De la anul 1863, România a maĭ fost represintată la tóte Congresele internaţionale de statistică, de la anul 1872 la adunările comisiunilor permanente ale acelor congrese, de la anul 1892 la lucrările Institutuluĭ internaţional de statistică, din care face parte şi un delegat român şi n'a fost culpa delegaţilor trimişĭ la acele adunărĭ, dacă primul recensiment general al populaţiuneĭ n'a fost urmat de altul maĭ complect, cu tóte că delegaţiĭ statuluĭ nostru aŭ stăruit ca să pună în lucrare decisiunea Congresuluĭ, primită de maĭ tóte cele-l'alte guverne, ca în fie-care deceniŭ, anume când milesimul anuluĭ se termină prin zero, să se numere regulat locuitoriĭ din fie-care ţéră. Un aşa recensiment este imperios necesar şi din cauză, că teritoriul ţěriĭ, după înstreinarea Basarabieĭ şi după alipirea Dobrogeĭ, nu maĭ este astă-ḑĭ acelaşĭ ca acum 30 anĭ.

Singurul progres cu care ne am ales în ultimul pătrat de secol în privinţa statisticeĭ, este înregistrarea corectă a naşterilor, căsătoriilor şi deceselor, care în virtutea coduluĭ civil de la 1 Ianuarie 1865 aŭ trecut de la preoţĭ la primăriĭ (la oficeriĭ stăriĭ civile). Resumatele acestor înregistrărĭ ne permit ca să evaluăm creşterea numěruluĭ locuitorilor ţěriĭ nóstre provenită din excedentul naşterilor dupě scăderea deceselor, făcênd abstracţiune de înmulţirea populaţiuneĭ provenită din excedentul persónelor imigrate după scăderea celor emigrate.

In anul 1844 România era locuită de 3578951, în anul 1854 de aproximativ 4.000.000 spflete, în anul 1859—1860 recensimentul a constatat că România are 4.421.961 locuitorĭ. Domnu Ion Ghica, adunând cifrele publicate de Marţian în analele statistice, găseşte că în anul 1860 România era locuită numaĭ de 4.090.275 suflete şi anume:

Din cóce de Milcov, suflete :

agricultorĭ	2.125.742
profesiunĭ libere	270.779
artisanĭ	127.955
comersanţĭ	96.560
ovreĭ	5.312
	2.626.348

Din colo de Milcov:

agricultorĭ	1.120.958
populaţiunea oraşelor . .	218.102
ovreĭ	124.864
	1.463.927

Şi N. Sutzu a examinat în anul 1867 până la ce grad a fost exact resumatul recensimentuluĭ din 1859—1860, făcut de I. Petrescu colaboratorul luĭ Marţian (973.986 familiĭ, 4.424.961 persóne). I. Petrescu a procedat pentru populaţiunea Moldoveĭ prin inducţiune, recensimentul din 1859 fiind greşit, d-sa a adăogat 28% şi acésta este după N. Sutzo apróape de adevĕr.

In anul 1885 Ministerul finanţelor a pus la cale facerea unuĭ noŭ recensiment, în condiţiunĭ carĭ nu puteaŭ permite resultate precise. Dupĕ acel recensiment, România avea pe la începutul anuluĭ 1885 numaĭ 4.648.123 suflete. D. Mich. A. Bădulescu a probat erorile aceluĭ recensiment şi luând drept basă recensimentul din 1859—1860, adăogând excedentul naşterilor de la 1860 până la finele anuluĭ 1884 precum şi excedentul imigraţiuneĭ asupra emigraţiuneĭ, pe aniĭ 1861 până la 1865 inclusiv, scădênd populaţia Basarabieĭ şi trecênd în locul eĭ numĕrul locuitorilor

Dobrogeĭ, a constatat că pe la începutul anuluĭ 1885 România a fost locuită de 5.233.780 suflete.

D. M. A. Bădulescu n'a puțut insuma în socotéla populațiuneĭ excedentul real al imigrațiuneĭ asupra emigrațiuneĭ, ci numaĭ cel aproximativ, după analogia anilor pentru care există o statistică a imigrațiuneĭ si a emigrațiuneĭ adică pentru aniĭ 1861 și 1862 numaĭ pentru Muntenia și pentru aniĭ 1863 până la 1865 pentru tótă țéra. Acest excedent a fost :

în	anul	1861	de	6496	persóne
»	»	1862	»	11.679	»
»	»	1862	»	14.850	»
»	»	1864	»	24.389	»
»	»	1865	»	23.813	»
				81.227	»

Dupě Ion Ghica (Convorbirĭ economice 1879) numěrul imigranților, care se suie pe tot anul la 20.000 suflete, se compune din 10.000 românĭ din Banat, Transilvania, Bucovina și Basarabia, 5000 israelițĭ, 3000 ungurĭ și 2000 germanĭ.

D. Dim. A. Sturdza («Europa, Rusia și România. Bucureștĭ 1890) enumeră diferițĭ autorĭ care în diferițĭ anĭ aŭ constatat numěrul locuitorilor actualuluĭ regat român cum urméză:

1844	dupě	Aurelian	3.578.951	suflete
1854	»	»	4.000.000	»
1854	»	Almanachul de Gotha .	4.000.000	»
1857	»	Aurelian	4.424.961	»
1860	»	Recensimênt	4.421.991	»
1861	»	Petrescu	4.424.961	»
1861	»	Lejean	4.025.000	»

1867	după	Almanachul de Gotha .	3.864.848	suflete
1869	»	» » .	4.605.510	»
1870	»	Block	5.000.000	»
1874	»	Almanachul de Gotha .	5.073 000	»
1874	»	El. Reclus	5.234.000	»
1876	»	Em. Kretzulescu	5.073.000	»
1876	»	Obedenaru	4.300.000	»
1880	»	Minoprio	5.376.000	»
1881	»	Almanachul de Gotha .	5.376.000	»
1881	»	Vogel	5.500.000	»
1883	»	Daniel	5.376.000	»
1883	»	Kolb	5.376.000	»
1889	»	Meyer	6.218.000	»
1889	»	»	5.500.000	»
1890	»	Hübner-Juraschek . . .	5.000 000	»
1890	»	Almanachul de Gotha .	5.376.000	»

Spre complectarea acesteĭ tabele vom adăoga, că după Anatol de Demidoff în anul 1837, Muntenia era locuită de 1.751.182 şi Moldova de 1.002.605 suflete, că după N. Sutzu în anul 1849 ţara era populată de 4 000.000 locuitorĭ, din care 2.500.000 în Muntenia şi 1.500.000 în Moldova, că tot după N. Sutzu în anul 1867 populaţia ţăriĭ întregĭ a fost de 4.424.961 suflete, că în anul 1885 după recensimentul, făcut de Ministerul financelor, ţara a fost locuită de 4 648.123 suflete, dar după socotéla d-luĭ M. A. Bădulescu, menţionată maĭ sus, de 5.233.780 suflete şi că după Almanachul de Gotha România avea în anul 1891 tot 5.376.000 suflete ca şi în anul 1890, după Almanachul pe anul 1890, iar după acelaş Almanach pe anul 1892 aproximativ 5 milióne, că după statistica Direcţiuneĭ generale a serviciuluĭ sanitar populaţia Românieĭ a fost la 1

Ianuarie 1888 de 5.475.400, la 1 Ianuarie 1889 de 5.536.384 suflete, în fine că după statistica oficială a Ministerului de agricultură, industrie, comerciŭ şi domeniĭ (*Monitorul oficial*, No. 71, din 2 Iulie 1891) în anul 1890 populaţia ţăriĭ întregĭ a fost de 5.044.723 suflete.

D. Dim. A. Sturdza a constatat, că în anul 1890 pentru Regatul român cifra minimală a populaţiuneĭ era de $6^1/_2$ milióne. D-sa a găsit acest numĕr nu numaĭ prin adăogirea excedentuluĭ naşterilor la recensimentul general din anul 1860, ci şi prin rolurile de contribuţiunĭ ale Ministeruluĭ de finanţe, înmulţind numĕrul contribuabililor cu 7; d-sa explică motivele aceste metode, prin faptul, că în rolurĭ nu sunt coprinşĭ capiĭ de familiĭ scutiţĭ de dare personală, că scapă de înscriere multe persóne datóre a plăti contribuţia pentru căile de comunicaţiune, şi că este greşită metoda veche de a se înmulţi numĕrul contribuabililor cu 5, pentru a avea cu aproximaţia populaţia întrégă.

D. Dim. A. Sturdza reproduce şi recensimentul contribuabililor ţăriĭ întregĭ; aŭ fost înscrişĭ în rolurĭ:

în	anul	1876	contribuabilĭ	763.768
»	»	1881	»	789.569
»	»	1882	»	785.550
»	»	1883	»	768.790
»	»	1884	»	779.124
»	»	1885	»	770.298
»	»	1886	»	898.150
»	»	1887		835 996
»	»	1888	»	827.138
»	»	1889	»	824.137

Noĭ luăm de basă socotéla d-luĭ M. A. Bădulescu, reprodusă maĭ sus, după care în anul 1885 populaţiunea ţăriĭ întregĭ a fost de cel puţin 5.233.780 suflete. Adăo-

gênd la numĕrul de 5.233.780 excedentul naşterilor, după scăderea deceselor pe anii 1885 până la 1 Ianuarie 1891, ni se presintă cifra de cel puţin 5.586.769 că numĕrul locuitorilor Regatuluĭ român pe la începutul anuluĭ 1890, de cel puţin 5.640.681 la începutul anuluĭ 1891. Acéstă socotélă corespunde maĭ bine cu cerinţele ştiinţeĭ statistice.

Din populaţia ţĕriĭ locueşte aprópe a cincea parte în oraşe şi 4 părţĭ din 5 sunt agricultorĭ. Din ceĭ 4.424.961 locuitorĭ ce avea ţara în timpul recensimentuluĭ de la 1859—1860 781.179 persóne, constituind 172.060 familiĭ, locuiaŭ în oraşe şi 3.643.782, constituind 801.926 familiĭ, în sate. Din 1000 capĭ de familie eraŭ 702 agricultorĭ. Pentru anul 1890 Ministerul agricultureĭ, comerţuluĭ, industrieĭ şi domeniilor a publicat în *Monitorul oficial*, No. 71, din 2 Iulie 1891, o tabelă statistică a composiţiuneĭ populaţiuneĭ Românieĭ, după care tótă ţara era în anul 1890 populată de 5.044.723 suflete, din care 894.271 saŭ 17.7% ocupaŭ comunele urbane şi 4.150.452 saŭ 82.3% comunele rurale.

După sex, populaţia se compunea în anul 1859—1860 din 2.276.558 bărbaţĭ şi 2.184.403 femeĭ, din câte 100 locuitorĭ, eraŭ dar 52 bărbaţĭ şi 48 femeĭ; acéstă proporţiune de sexe nu este identică cu cea care observăm astă-ḑĭ la naşterĭ, se nasc în tótă ţara din 100 copiĭ câte 51.5 băeţĭ şi 48.5 fete.

Nu cunóştem bine elementele din care se compune astă-ḑĭ populaţiunea ţăriĭ, ştim numaĭ de la recensimentul din anii 1859—60, că atuncĭ din ceĭ 4.424.961 locuitorĭ aĭ Românieĭ aŭ fost *după religiune:*

Ortodoxĭ	4.198.662
Catolicĭ.	45.152

Protestanţĭ	28.903
Armenĭ.	8.178
Lipovenĭ	8.375
Israeliţĭ	134.168
Maometanĭ	1.323

peste tot 226,099 suflete de alte religiunĭ de cât cea domnitóre.

După naţionalitate, s'a împărţit populaţia streină, constatată prin recensimentul anuluĭ 1859—60, în modul următor :

Austro-Ungarĭ	28.136
Grecĭ	9.545
Germanĭ.	3.658
Englesĭ.	2.823
Ruşĭ.	2.706
Turcĭ	2.635
Francesĭ	1.142
Italienĭ.	167
Alte naţionalităţĭ.	569
Total	51.381

Aceste date eraŭ basate pe declaraţia ce locuitoriĭ aŭ făcut asupra naţionalităţeĭ lor şi este sigur că un numĕr óre-care de locuitorĭ streini aŭ declarat a fi Românĭ.

Recensimentul nu constată numărul Bulgarilor aşezaţĭ în ţară, rĕmaşĭ supuşĭ streinĭ, însumându-ĭ împreună cu Albanesiĭ şi alţĭ supuşĭ otomanĭ între «Turcĭ», a căror numĕr era atuncĭ de 2.635. Scădênd din acest numĕr pe ceĭ 1.323 maometanĭ înscrişĭ în tabela recensimentuluĭ după religiune, remân numaĭ 1.312 supuşĭ otomanĭ creştinĭ.

Ciangăiĭ (Sĕcuĭ saŭ Szekli catolicĭ imigraţĭ din Tran-

silvania) sunt aşezaţi în judeţele Bacău şi Roman. După o scrisóre a lui I. Ierney, membru Academiei maghiare, publicată de d. G. Baritz în «Părţi alese din Istoria Transilvaniei», numĕrul Ciangăilor din Moldova ar fi fost în anul 1845 de 60.000; după Obedenaru numĕrul lor era în anul 1876 cu aproximaţie de 50.000. Observênd extractele din registrele stării civile din judeţele Bacău şi Roman, în care se nasc astăḑi peste 2000 copii catolici, trebue să recunóştem că chiar numĕrul Ciangăilor arĕtat de Obedenaru póte să fie exagerat, căci Ungurii aŭ o natalitate care întrece 40 la 1000. După o statistică reprodusă în *Buletinul Societăţii geografice române*, anul VI, 1885, aŭ fost pe atunci în judeţul Bacău, care coprinde cea mai mare parte din locuitorii catolici ai României, 26.427 catolici cu 55 biserici.

Italienii formézā în judeţul Iaşi o mică colonie de aprópe 200 familii.

Despre *Israeliţi* ne arată recensimentul din anii 1859—60 că numĕrul lor a fost atunci de 134.168; d. Fr. Damé a afirmat în anul 1867 că se află în ţară 400.000 Israeliţi; d. E. Cretzulescu a evaluat numĕrul lor în anul 1873 cu 264.800 suflete. Pentru Moldova în parte d. T. Codrescu constată după acte oficiale, că în anul 1851 jidovii contribuabili aŭ fost 13.183, iar în anul 1852, 17.083, că numĕrul lor total era în anul 1852 de 55.280.

Intre indigeni figurézā aprópe 300.000 Ţigani emancipaţi prin rescumpĕrare.

Proporţiunea elementelor streine, chiar dacă era exactă cea indicată prin recensimentul din 1860, s'a modificat mult de atunci până astă-ḑi, atât prin cedarea Basarabiei şi incorporarea Dobrogei, precum şi prin imigraţiunea neconte-

nită în România a locuitorilor de alt neam, şi în fine prin natalitatea inegală locuitorilor de diferite naţionalităţĭ.

După Elisée Réclus (Nouvelle géographie universelle, Paris 1876) populaţia Românieĭ s'a compus în anul 1875 din elementele următóre:

Românĭ		4.460 000
Bulgarĭ		90.000
Ruşĭ şi alţĭ slavĭ		40.000
Ungurĭ		50.000
Ţiganĭ		130.000
Evreĭ		400.000
Armenĭ		10.000
Streini:	Austriacĭ	30.000
»	Grecĭ	10.000
»	Germanĭ	5.000
»	Francesĭ	1.500
»	alţiĭ	6.000

In anul 1886, d. P. S. Aurelian în «Economia naţională» a evaluat numĕrul locuitorilor streinĭ cu aproximativ 600.000 din totalul de 5,200.600 locuitorĭ aĭ ţăriĭ, privind ca streinĭ pe toţĭ locuitoriĭ care nu se bucură integral de tóte drepturile politice. Proporţiunea elementelor streine este dar în populaţia Românieĭ maĭ mare de cât în tóte cele-l'alte state ale Europeĭ. După d. I. Rochard («La Dépopulation de la France». Paris, 1887), în Anglia din câte 1000 locuitorĭ sunt 5 streinĭ, în Germania 6, în Franţa 27. Dacă socotéla d-luĭ Aurelian este exactă, atuncĭ aŭ fost în anul 1886 din câte 1000 locuitorĭ aĭ Românieĭ 115 streinĭ.

In cât priveşte composiţia populaţiuneĭ Dobrogeĭ după incorporarea eĭ, recensimentul oficial a constatat (P. S. Aurelian, «Ţara nóstră») că ea este locuită de:

	Jud. Constanţa.	Jud. Tulcea.	Total.
Românĭ . . .	8.977	22.200	31.177
Bulgarĭ . . .	6.854	21.861	28.715
Turcĭ	10.444	6.049	16.493
Lipovenĭ. . .	—	10.058	10.058
Tătarĭ	3.595	2.945	6.540
Ruşĭ	—	6.162	6.162
Grecĭ	300	2.865	3.165
Germanĭ . . .	—	2.417	2.471
Evreĭ	51	1.000	1.051
Armenĭ. . . .	15	788	803
Diferiţĭ. . . .	—	308	308
	30.236	76.707	106.943

In anul 1883 d. dr. I. C. Drăgescu arată («Un pericol naţional», Ploeştĭ 1883), că singurul judeţ Constanţa este populat de 77.500 suflete de naţionalităţile următóre:

Românĭ	27.600
Turcĭ	13.500
Tătarĭ	27.400
Grecĭ.	2.800
Bulgarĭ.	4.000
Armenĭ	539
Germanĭ.	496
Ruşĭ.	400
Evreĭ	525
Alte naţionalităţĭ.	240
	77.500

Acéstă înmulţire însemnată a populaţiuneĭ în timpul scurt de cincĭ anĭ se explică prin faptul, că în timpul resbeluluĭ în aniĭ 1877—78 fugise o mulţime de locui-

tori din Dobrogea şi că eĭ s'aŭ întors succesiv, după ce acel teritoriŭ a trecut sub stăpânirea română. Musulmaniĭ şi Tătariĭ părăsise căminurile lor de frica serviciuluĭ armateĭ, şi le-aŭ ocupat din noŭ după ce aŭ vĕḑut stabilită o organizaţiune regulată. Aceştĭ *Tătarĭ Nogais*, de aceaşĭ origină cu Tătariĭ din Crimea, neamestecaţĭ cu fraţiĭ lor de sânge Osmanliĭ, sunt bunĭ agricultorĭ, dar n'aŭ perdut cu totul gustul cam nomad. Inmulţirea repede a populaţiuneĭ române din Dobrogea este o consecinţă a imigraţiuneĭ locuitorilor românĭ, carĭ aşteptaŭ să găsescă dincolo de Dunăre maĭ lesne hrana lor de cât dincóce de fluviŭ, unde lupta pentru existenţă este maĭ grea.

Statistica oficială nu menţionéză secta *scopiţilor* (a origeniştilor saŭ mutilaţilor) de origină rusă; existenţa lor în ţară este bine constatată, dar despre numĕrul lor nu posedăm date nicĭ măcar aproximative. La gurile Dunăriĭ eĭ se ocupă cu pescăria, în Bucureştĭ îĭ găsim între birjarĭ. Eĭ sunt fanaticĭ, fără familie, cu organisaţie cam comunistă. Comunitatea lor se recrutéză atât prin imigraţiunea coreligionarilor lor persecutaţĭ în Rusia, precum şi prin mutilarea persónelor născute în ţară saŭ venite din altă parte.

Densitatea populaţiuneĭ. După N. Sutzu în anul 1849 venia în Moldova câte 766 locuitorĭ de o leghe pătrată; leghea pătrată fiind de 1839 fălcĭ, venia câte un suflet în Moldova pe 2.4 în Muntenia pe 2.8 fălcĭ. În anul 1867 N. Sutzu a găsit ca în Muntenia vin pe leghea pătrată 648, în Moldova 837 inşĭ, în termin mediŭ în tótă România 742 suflete pe lega pătrată saŭ pe suflet 2.47 fălcĭ, orĭ 3.5 hectare (1 falce = 1.42 hectare = 14.218 metri □).

Populaţia n'a fost şi nicĭ nu este împărţită într'un mod egal peste tóte judeţele. D. Ion Ionescu de la Brad a constatat în anul 1866 (Agricultura română din judeţul Doro-

hoiŭ), că în judeţul Dorohoiŭ vine 1 suflet pe 1 $^3/_4$ 'falce. N. Sutzu, făcênd în anul 1867 socotéla densităţiĭ populaţiuneĭ pe judeţe, găsesce populaţia cea maĭ mică în judeţele Ialomiţa, 216 suflete pe leghea pătrată şi Brăila 221 suflete pe leghea pătrată; populaţiunea cea maĭ mare în judeţele Ilfov cu 1350, Roman cu 1248, Putna cu 1172 şi Iaşĭ cu 1149 suflete pe leghea pătrată.

În anul 1876 Obedenaru a evaluat densitatea populaţiuneĭ cu 41 locuitorĭ pe kilometru pătrat, în anul 1880 d. P. S. Aurelian cu 722 locuitorĭ pe leghea pătrată.

După Almanachul de Gotha pe anul 1891 teritoriul Românieĭ este, conform calcululuĭ planimetric executat de Institutul geografic din Gotha, de 129.947 kilometri pătraţĭ, împărţind cu acéstă cifră numĕrul locuitorilor ţĕriĭ care a fost la începutul anuluĭ 1891 de 5.640.681, vin dar în România la 1 kilometru pătrat câte 43.4 locuitorĭ; (după almanachul de Gotha pe anul 1892 numaĭ 38, căcĭ el evaluéză numĕrul locuitorilor României numaĭ la 5 milióne).

Pentru comparaţiune menţionăm, că L. Bodio a evaluat în anul 1887 densitatea populaţiuneĭ în diferite state ale Europeĭ cum urméză: în Marea Britanie 119, în Olanda 133, în Belgia 201, în Franţa 72, în Imperiul german 86, în Elveţia 71, în Austro-Ungaria 59, în Portugalia 50, în Spania 34, în Italia 105, în Grecia 31, în Turcia Europénă 27, în Bulgaria şi Rumelia 20, în Muntenegru 33, în Serbia 41, în România 41, în Suedia 11, în Norvegia 6, în Danemarca 15 locuitorĭ de kilometru pătrat. Intr'o lucrare maĭ nouă, Atlas de géographie moderne par F. Schrader, F. Prudent et E. Anthoine. Paris 1890, găsim datele următóre: Belgia are câte 203, Anglia 120, Germania 87, Franţa 71, Rusia europénă 16 locuitorĭ de kilometru pătrat.

În timpul recensimêntuluĭ din anul 1859—1860 tótă ţara avea 794.963 *case*, din care 104,272 prin oraşe şi 690.691 prin sate. În oraşe locuiaŭ într'o casă 7 persóne, iar în sate câte 5 persóne. Numĕrul locuitorilor care locuiesc câte o casă în parte şi întinderea terenuluĭ ce ocupă câte o casă ne intereséză din punctul de vedere sanitar, spre a putea judeca incapacitatea multor locuinţe pentru numĕrul persónelor care le ocupă, aglomerarea lor, dar posedăm în acéstă privinţă date maĭ nouĭ numaĭ pentru orasul Bucureştĭ din anul 1878, când s'a făcut un recensiment maĭ complect al proprietăţilor. Atuncĭ Bucureştĭ aveaŭ 20.323 case locuite de 177,646 suflete, saŭ de câte 8.7 locuitorĭ în fie-care casă. Fie-care proprietate urbană ocupa atuncĭ în termen mediŭ 226 metri pătraţĭ (edificiŭ cu curte şi grădină), fie-care locuitor dér dispune de 26 metri pătraţĭ teren privat.

Demografia dinamică.

In timpurile trecute *natalitatea* era maĭ însemnată de cât astă-ḑĭ. Pe la finele secoluluĭ XVIII femeile din Moldova naşteaŭ adese-orĭ 12, 15 pînă la 20 copiĭ (Andr. Wolf 1780—1797). Cu tóte acestea populaţiunea s'a înmulţit numaĭ încet, din causa mortalităţiĭ marĭ provenite din relele condiţiunĭ economice, din asupririle ce aŭ suferit locuitoriĭ maĭ cu osebire sub Domnia Fanarioţilor. Décă într'un judeţ recolta era insuficientă, lipsa se acoperea fórte anevoe din produsul judeţelor vecine, căcĭ căile de comunicaţiune eraŭ într'o stare fórte înapoiată. Tot Andr. Wolf, relatéză despre fómetea din Moldova din aniĭ 1795—1796, o kilă de grâŭ care în timpiĭ ordinarĭ se vindea cu 4 până

la 5 leĭ, costa atuncĭ 25 până la 30 leĭ, costul uneĭ kile de porumb s'a suit de la 3 la 36 leĭ, a uneĭ kile de meiŭ de la 1 leŭ şi jumĕtate la 20 leĭ, a uneĭ kile de secară de la 3 leĭ la 24 leĭ, a uneĭ kile de orḑ de la 3 leĭ la 16 leĭ.

După datele statistice despre populaţiune, pe care le găsim în scrierea luĭ Anatol Demidoff, în aniĭ 1832—1837 creşterea anuală a populaţiuneĭ prin naşterĭ era de aprópe 10 la 1000 suflete.

Din statistica populaţiuneĭ Moldoveĭ a Prinţuluĭ Nic. Suţu pe aniĭ 1832—1840 resulta, că numaĭ în anul 1833 decesele aŭ întrecut naşterile cu 137, iar în ceĭ-l-alţĭ 8 aniĭ din acel period naşterile aŭ covîrşit decesele cu câte 7943 până la 13642 suflete.

De la anul 1860 încó posedăm o statistică oficială a mişcăriĭ populaţiuneĭ maĭ precisă; până la anul 1878 (resbelul români-turc) se maĭ înregistréză câte un an rĕŭ, când naşterile lasă un deficit.

In	anul	1866	acest	deficit	a	fost	de	27418 suflete
»	»	1873	»	»	»	»	»	227 »
»	»	1874	»	»	»	»	»	2805 »
»	»	1877	»	»	»	»	»	583 »

d'atuncea creşterea lentă dér regulată a populaţiuneĭ prin naşterĭ n'a maĭ fost întreruptă şi excedentul anual al naşterilor după scăderea deceselor a fost în:

anul	1879	de	35633	suflete
»	1880	»	8014	»
»	1881	»	68614	
»	1882	»	56809	»
»	1883	»	80232	»
»	1884	»	77605	»
»	1885	»	89767	»

anul	1886	de	78081	suflete
»	1887	»	53804	»
»	1888	»	60984	»
»	1889	»	70353	»
»	1890	»	43710	»

In anul 1889 populaţiunea totală a Românieĭ, calculată la 1 Ianuarie 1889 cu 5.516.407 suflete, a avut 213.222 naşterĭ séŭ 38.6 la câte 1000 de locuitorĭ, din ceĭ 213.222 copiĭ născuţĭ viĭ 196.450 séŭ 92.1⁰/₀ aŭ fost din părinţĭ orthodoxĭ; numĕrul deceselor a fost în anul 1889 de 142.869 séŭ de 25.9 la câte 1000 locuitorĭ, din aceste 142.869 persóne decedate aŭ fost 131.734 séŭ 92.2⁰/₀ de religiune orthodoxă. Numĕrul locuitorilor ţĕriĭ a crescut dér prin naşteri în anul 1889 cu 70.353 suflete séŭ cu 12.7 la câte 1000 de locuitorĭ. Numĕrul căsătoriilor din tóţă ţéră a fost în anul 1889 de 41.122 (de 82244 căsătoriţĭ) séŭ 7.4 căsătoriĭ (14.9 căsătoriţĭ) la câte 1000 de locuitorĭ din care 94.23⁰/₀ căsătoriĭ orthodoxe.

In anul 1890 populaţia totală a statuluĭ român, calculată la 1 Ianuarie 1890 cu 5.586.769 suflete a avut 204.482 naşterĭ saŭ 36.6 la câte 1000 de locuitorĭ; din ceĭ 204482 copiĭ născuţĭ viĭ 187.918 séŭ 96.6⁰/₀ aŭ fost din părinţiĭ ortodoxĭ; numĕrul deceselor a fost în anul 1890 de 150772 séŭ de 28,7 la câte 1000 de locuitorĭ, din cele 150.772 persóne încetate din viéţă 139.063 séŭ 92.2⁰/₀ aŭ fost de lege ortodoxă. Numĕrul locuitorilor ţĕriĭ a crescut dér prin naşterĭ dupĕ scăderea deceselor numaĭ cu 53.710 suflete séŭ cu câte 9.6 suflete la 1000 de locuitorĭ. Numĕrul căsătoriilor săvêrşite în tótă ţéră în anul 1890 a fost de 38.647 (77.294 căsătoriţĭ) séŭ 6.9 căsătoriĭ (13.8 căsătoriţĭ) la câte 1000 de locuitorĭ, din care 36.412 căsătoriĭ séŭ 94.2⁰/₀ ortodoxe.

Numĕrul naşterilor a crescut într'o proporţiune considerabilă de la anul 1883 în cóce; de la anul 1870 pînă la anul 1882 numĕrul anual al naşterilor a fluçtuat între 139.084 (a. 1872) şi 192.004 (a. 1881), iar în aniĭ 1883 pînă la 1890 între 201.413 (a. 1884) şi 219658 (a. 1888). Este natural că înmulţirea naşterilor a tras dupĕ sine şi înmulţirea deceselor, cele din urmă aŭ crescut însă intr'o proporţiune maĭ slabă de cât naşterile, ast-fel că naşterile aŭ dat de la anul 1883 în cóce un excedent însemnat. Mortalitatea cea maĭ mare de la anul 1870 până astă-ḑĭ, a dat'o anul 1880 cu 163.226 decese, d'atuncĭ mortalitatea anuală a fluctuat între 123.390 (a. 1881) şi 158.674 (a. 1888).

Décă facem comparaţiune între natalitatea populaţiuneĭ Românieĭ, care în anul 1888 a fost de 40.6, în anul 1889 de 38.6, în anul 1890 de 36.6 suflete la 1000, şi între natalitatea din alte state, găsim natalitate maĭ mare în Ungaria cu 42.8, în Austria cu 39.7, în Spania cu 39,3, în Italia cu 37.1 naşterĭ pe an la câte 1000 locuitorĭ (dupĕ general Registrar al Anglieĭ pentru anul 1884 şi d. Levasseur pentru anul 1890); o naţionalitate maĭ mică în Olanda cu 36.2, în Anglia cu 35.3, în Imperiul german cu 35.1, în Belgia cu 31.8, în Danemarca cu 31.3, în Suedia cu 30.9, în Norvegia cu 30.8, în Elveţia cu 30.6, în Franţa cu 25.9 naşterĭ la câte 1000 locuitorĭ.

Mortalitatea populaţiuneĭ Românieĭ a fost în anul 1888 de 29.3, în anul 1889 de 25.9, în anul 1890 de 28.7 la câte 1000 locuitorĭ. O mortalitate maĭ mare o aŭ numaĭ Ungaria cu 38.7, Austria cu 31.1, Italia cu 30.0 decese la câte 1000 locuitorĭ. O mortalitate maĭ mică de cât noĭ aŭ: Imperiul german cu 26.8, Olanda cu 24.6, Elveţia cu 23.6, Belgia cu 28.8, Anglia cu 21.9, Franţa cu 21.6, Dane-

marca cu 19.7, Suedia cu 19.2 şi Norvegia cu 16.9 decese la câte 1000 de suflete.

In România excedentul naşterilor după scăderea deceselor, creşterea populaţiuneĭ prin naşterĭ a fost în anul 1888 de 60.984 suflete séŭ de 11.2 la 1000 locuitorĭ, la acest spor ortodoxiĭ aŭ participat cu 56.577 suflete séŭ cu 92.7%; în anul 1889 excedentul a fost de 70.353 suflete séŭ de 12.7, la câte 1000 locuitorĭ, ortodoxiĭ s'aŭ înmulţit în anul 1889 cu 64.719 suflete séŭ cu 92% din totalul sporuluĭ; în anul 1890 excedentul naşterilor a fost de 53.710 suflete, séŭ de 9.6 la 1000 locuitorĭ, ortodoxiĭ în parte aŭ participat la acéstă creştere cu 48,855 suflete séu cu 90.9%. Acest excedent este destul de mare în comparaţiune cu alte state ale Europeĭ. D. Levasseur a alcătuit în anul 1890 următórea tabelă a excedentuluĭ anual al naşterilor după scăderea deceselor:

Norvegia	13.9	la	1000	suflete
Marea Britanie .	13.4	»	»	»
Imperiul german	12.3	»	»	»
Suedia	11.7	»	»	»
Olanda	11.6	»	»	»
Danemarca . . .	11.5	»	»	»
Spania	9.6	»	»	»
Belgia	9.0	»	»	»
Austria	8.6	»	»	»
Italia	7.1	»	»	»
Elveţia	7.0	»	»	»
Ungaria	4.1	»	»	»
Franţa	2.3	»	»	»

Numĕrul căsătoriilor înregistrate în tótă ţéra a fost în anul 1888 de 38.336 séŭ 7 căsătoriĭ (14 căsătoriţĭ) la câte

1000 locuitorĭ, din care 36.332 séŭ 94.7 $^0/_0$ căsătoriĭ orto-doxe, în anul 1889 de 41.122 séu 7.4 la 1000 locuitorĭ din care 38.748 séu 93.9 $^0/_0$ căsătoriĭ ortodoxe, în anul 1890 s'aŭ celebrat în tótă ţéra 38.647 căsătoriĭ séŭ 6.9 la câte 1000 locuitorĭ din care 36.412 séŭ 94.2 $^0/_0$ căsătoriĭ ortodoxe. Numĕrul anual al căsătoriilor înregistrate a crescut de la resbelul din 1877—1878 în coace într'un mod considerabil, în aniĭ 1870 până la 1877 el fluctuésă între 28.010 (a. 1870) şi 35.872 (a. 1872), imediat dupĕ resbel în anul 1879 el s'a suit de o dată la 46.484, în anul 1883 la 47.206 şi a scădut iar în aniĭ următorĭ oscilând între 38.336 (a. 1888) şi 41.122 (a. 1889). Numĕrul căsătoriilor înregistrate la noĭ este mic în comparaţiune cu alte state. Nu posedăm statistica concubinatelor, ele sunt însă numeróse în multe comune rurale şi urbane.

In anul 1886 d. L. Bodio, învĕţatul director al oficiuluĭ central de statistică a Regatuluĭ Italieĭ, a publicat tabela următóre a căsătoriilor din toată Europa, calculat după un period de 19 anĭ:

Irlanda	4.77	căsătoriĭ	pe	an	la	câte	1000	loc.
Grecia	6.11	»	»	»	»	»	»	»
Elveţia	6.52	»	»	»	»	»	»	»
România	6.54	»	»	»	»	»	»	»
Norvegia	6.87	»	»	»	»	»	»	»
Scoţia	7.15	»	»	»	»	»	»	»
Belgia	7.15	»	»	»	»	»	»	»
Spania	7.32	»	»	»	»	»	»	»
Alsacia-Lorena . . .	7.33	»	»	»	»	»	»	»
Italia	7.71	»	»	»	»	»	»	»
Franţa	7.79	»	»	»	»	»	»	»
Danemarca	7.80	»	»	»	»	»	»	»

Olanda	7.99	căsătorii	pe	an	la	câte	1000	loc.
Anglia	8.08	»	»	»	»	»	»	»
Ducatul de Bada .	8 16	»	»	»	»	»	»	»
Würtemberg	8.28	»	»	»	»	»	»	»
Bavaria	8.42	»	»	»	»	»	»	»
Austria	8.52	»	»	»	»	»	»	»
Prusia	8.61	»	»	»	»	»	»	»
Saxa	9.23	»	»	»	»	»	»	»
Rusia	9.41	»	»	»	»	»	»	»
Ungaria cu Transilvania . . .	10.30	»	»	»	»	»	»	»
Croaţia şi Slavonia	10.62	»	»	»	»	»	»	»
Serbia	12.41	»	»	»	»	»	»	»

Am expus până aci mişcarea populaţiuneĭ întregĭ a Românieĭ. Dacă o examinăm însă în parte pentru *populaţiunea urbană şi pentru cea rurală,* constatăm că cea din urmă se înmulţeşte în condiţiunĭ corecte, că cea urbana amestecată cu elemente streine, creşte prin naşterĭ în proporţiunĭ slabe şi prezintă pe alocurea chiar un deficit al naşterilor la românĭ.

Luăm de exemplu anul 1890, pentru care cunóştem cu aproximaţie proporţiunea între populaţiunea urbană şi cea rurală din Monitorul oficial No. 71 din 2 Martie 1891, unde populaţiunea ţěriĭ întregĭ este evaluată cu 5044723 suflete, din care 894271 locuesc în comune urbane şi 4150452 în comune rurale.

In anul 1890 numărul căsătoriilor a fost în comunele urbane de 5558 saŭ de 6.2 la câte 1000 locuitorĭ, iar în comunele rurale de 33089 saŭ 7.9 la câte 1000 de locuitorĭ (în anul 1889 s'aŭ înregistrat în comunele urbane 5651, în cele rurale 35471 căsătoriĭ). In comunele urbane 4268

căsătorii saŭ 76.7% din numĕrul total al căsătoriţilor aŭ fost ortodoxe şi 973 saŭ 17.1% israelite (în anul 1889 în comunele urbane 4334 saŭ 76.6% aŭ fost ortodoxe şi 985 sau 17.4% israelite). In comunele rurale 32145 căsătorii saŭ 97.1% din numĕrul lor total aŭ fost ortodoxe şi 334 saŭ 1.0% israelite. (In anul 1889 în comunele rurale 34414 saŭ 97.0% aŭ fost ortodoxe şi 340 saŭ 0.9% israelite). Dar nu numaĭ numĕrul căsătoriilor este în proporţiune cu numĕrul locuitorilor maĭ mic în comunele urbane de cât în cele rurale, şi căsătoriile sunt în cumunele urbane maĭ puţin roditóre de cât cele rurale, se nasc în fie-care familie din oraşe maĭ puţinĭ copiĭ dn cât prin sate. In oraşe este în parte luxul care opreşte pe mulţĭ bărbaţĭ a se căsători de timpuriŭ şi eĭ păşesc la căsătoria numaĭ atuncĭ, când ea le prezintă folóse materiale care le permite a satisface luxul soţiilor şi a trăi, nu din munca proprie, ci din venitul ḑestreĭ; scopul lor nu este fundarea uneĭ familiĭ şi prea mulţĭ dintre ceĭ care se căsătoresc nu doresc a avea copiĭ. Acéstă slăbire a moravurilor în oraşe nu eşte nouă, deja Cicerone şi Tacitu aŭ constatat în ultimul timp al republiceĭ romane şi în timpul primilor Cesarĭ, împuţinarea căsătoriilor din cauza luxuluĭ. Impĕratul August a promulgat legĭ în contra celibatuluĭ crescând şi a încuragiat prin premiĭ băneştĭ căsătoriile şi procreaţiunea de copiĭ şi Pliniŭ cel maĭ mare asemenea a combătut luxul într'un mod crâncen. In epoca civilisaţiuneĭ maĭ moderne eraŭ în secolul trecut Jean Jacques Rousseau, în secolul curent economiştiĭ Schäffle şi N. Roscher inamiciĭ ceĭ maĭ neîmpăcaţĭ aĭ luxuluĭ care împuţinéză numĕrul căsătoriilor din oraşe. La noi luxul, care constă în ţinerea multor servitorĭ, şi maĭ ales de servitorĭ de sex bărbătesc, înmulţesce celibatul şi amână înmulţirea populaţiuneĭ, atât în mod direct, precum şi indirect prin slăbirea

producţiunei, căci aceşti servitori ar putea să producă, décă munca lor ar primi o altă direcţiune.

In anul 1890 s'aŭ născut în tóte comunele urbane din ţéră 33.002 copiĭ viĭ séŭ 36.9 la câte 1000 locuitorĭ, de vreme ce în tóte comunele rurale numĕrul nascerilor a fost de 171.480 séŭ de 41.3 la câte 1000 suflete. (In anul 1889 s'aŭ înregistrat în comunele urbane 32.633, în cele rurale 180.589 nascerĭ). La nascerile din oraşe ortodoxiĭ aŭ participat cu 23.040 séŭ 69.8 %, iar isrăeliţiĭ cu 7.365 séŭ cu 22.9 %; în comunele rurale s'aŭ născut 164.878 copiĭ din părinţi ortodoxĭ séŭ 96.1 % din numĕrul nascerilor din comunele rurale şi 2.319 copiĭ israeliţĭ séŭ 1.3 % din numĕrul nascerilor, (în anul 1889 ortodoxiĭ aŭ participat la nascerĭ în comunele urbane cu 23.039 séŭ cu 70.6 %, israeliţiĭ cu 7.060 séŭ cu 21.6 %, în comunele rurale cu 173.420 séŭ 95.9 % şi israeliţiĭ cu 2.388 séŭ 1.3 %).

Numĕrul deceselor din comunele urbane este şi maĭ defavorabil pentru populaţiunea română. In anul 1890 aŭ murit în tóte comunele urbane 28.131 persóne séŭ 31.4 la câte 1000 de locuitorĭ; din aceste persóne decedate 21.393 séŭ 76.0 % aŭ fost ortodoxĭ şi 4.231 séŭ 15.0 % israeliţĭ; în comunele rurale aŭ murit 122.941 séŭ 29.6 la câte 1000 suflete, din care 117.661 séŭ 95.7 % ortodoxĭ şi 1.096 séŭ 0.8 % israeliţĭ. (In anul 1889 s'aŭ înregistrat în comunele urbane 28.074 decese, la care aŭ participat ortodoxiĭ cu 21.077 séŭ 75.0 %, israeliţiĭ cu 4.523 séŭ 16 1 %; în comunele rurale 114.795 decese, la care ortodoxiĭ aŭ participat cu 110.657 séŭ 96.4 % şi israeliţiĭ cu 1.101 séŭ 0.9 %).

Nascerile maĭ frecuente şi decesele maĭ rarĭ la Israeliţĭ în comparaţiune cu creştiniĭ nu se observă numaĭ la noĭ ci şi în alte ţĕrĭ. Deja F. Oesterlen şi W. C. Neufville aŭ constatat acum 25 anĭ, că în tóte ţĕrile Europeĭ Israeliţiĭ aŭ

o mortalitate maĭ mică, de cât creştinii şi că numĕrul celor născuţi morţi este la Israeliţi maĭ mic de cât la creştinĭ. Pentru oraşul Budapesta d. J. Körösi explică fertilitatea maĭ mare a Israeliţilor prin durata maĭ lungă a căsătoriilor la eĭ, căcĭ eĭ se căsătoresc maĭ de timpuriu şi presintă un numĕr maĭ mic de divorţurĭ de cât creştinii, acéstă explicaţiune nu ni se pare însă suficientă.

Deficitul nascerilor şi excedentul morţilor la Românĭ şĭ fenomenul invers la Israeliţi se observă maĭ ales în oraşele din nord-estul ţĕrii, unde populaţie israelita este maĭ numerósă. Décă luăm de exemplu anul 1889, ultimul an pentru care s'a publicat deja statistica amănunţită, ni se presintă următórele excedente şi deficite ale nascerilor dupĕ scăderea deceselor:

Oraşul Botoşanĭ la ortodoxĭ deficit de 44, la israeliţĭ excedent de 182 suflete;
» Hărlău la ortodoxĭ deficit de 39, la israeliţi excedent de 136 suflete;
» Galaţĭ la ortodoxĭ deficit de 200, la israeliţĭ excedent de 182 suflete;
» Dorohoiu la ortodoxĭ excedent de 6, la israeliţĭ excedent de 124 suflete;
» Mihăilenĭ la ortodoxĭ deficit de 3, la israeliţi excedent de 25 suflete;
» Huşĭ la ortodoxĭ deficit de 3, la israeliţĭ excedent de 45 suflete;
» Iaşĭ la ortodoxĭ deficit de 329, la israeliţĭ excedent de 325 suflete;
» Roman la ortodoxĭ deficit de 54, la israeliţĭ excedent de 113 suflete;
» Folticenĭ, la ortodoxĭ deficit de 3, la israeliţĭ excedent de 50 suflete;

Oraşul Bârlad la ortodoxĭ deficit de 59, la israeliţĭ excedent de 27 suflete.

Aci trebuie să observăm însă, că în comunele urbane în care se află spitale, se înregistrésă şi multe decese ale locuitorilor de la ţéră încetaţĭ din viéţă în acele spitale; numĕrul acestor decese, care ar trebui să 'l scădem din mortalitatea comunelor urbane, nu 'l cunóscem, el nu este însă destul de mare pentru ca să explice excedentul exorbitant al deceselor la românĭ.

Mortalitatea maĭ mare a populaţiuneĭ urbane şi deficitul nascerilor din oraşe se observă şi în multe urbĭ din strĕinătate. Resumatul anual al statisticeĭ sanitare comparate pe anul 1891, publicat de d. E. Janssens la Bruxelles în anul 1892, constată deficite însemnate ale nascerilor şi excedentul cel maĭ mare al deceselor în Franţa în oraşele: Lyon, Bordeaux, Nantes, Rouen, Nancy, Besançon; în Belgia la Tournai şi Mons; în Austro-Ungaria la Lemberg; în Norvegia la Christiania; în Rusia la Moscova şi Odessa.

In tótă România excedentul nascerilor după scăderea deceselor a fost în anul 1890 în comunele urbane de 4753 saflete séŭ de 0.5 la câte 100 locuitorĭ, în comunele rurale de 48886 suflete séŭ de 1.1 la câte 100 locuitorĭ.

Să analisăm acum acest excedent pe anul 1890. In tóte comunele rurale el se compune din 47.217 séŭ 96.5 %/0 ortodoxĭ şi 1.223 séu 2.6%/0 israeliţĭ; în tóte comunele urbane de 1.638 séu 33%/0 ortodoxi şi 3.134 séu 63.2%/0 israeliţĭ. Diferitele judeţe nu participă la acest excedent într'o proporţiune egală. Excedentul nascerilor ortodoxe din comunele urbane a fost în anul 1890 în Muntenia de 2.219 suflete, în Dobrogea de 314 suflete, iar oraşele din vechia Moldova aŭ avut un deficit de 895 suflete. Israeliţiĭ aŭ avut în Muntenia un excendent de 954, în Moldova de 2.089,

în Dobrogea pe 91 nasceri. La excedentul nascerilor din comunele rurale din Moldova, care a fost de 6.971 suflete, ortodoxiĭ aŭ participat cu 5.992 sau 85.9 % şi israeliţiĭ cu 1.193 séu 17.1 %. (In anul 1888 în comunele urbane aŭ contribuit la excedentul nascerilor ortodoxiĭ numaĭ cu 1.962, israeliţiĭ cu 2.537 suflete, iar în comunele rurale excedentul s'a compus din 62.763 ortodoxĭ şi 1.287 israeliţĭ).

In tóte ţĕrile *mortalitatea* este maĭ mare *în primiĭ anĭ aĭ vieţeĭ*, adulţiĭ resistă maĭ bine de cât copiĭ în contra multiplelor înfluenţe care produc bólele şi mórtea. Uniĭ igienişti aŭ voit să considere mortalitatea mică în primiĭ anì aĭ vieţeĭ ca un criteriŭ al civilisaţiuneĭ înaintate, ceea ce nu este esact, căcĭ pe de o parte natalitatea mare trage dupĕ sine şi mortalitate mare, unde se nasc puţinĭ copiĭ, mor puţinĭ, iar pe de alta ar trebui să calculăm proporţiunea morţilor de fie care etate, dupĕ efectivul real al persónelor în viéţă de etate respectivă, cu alte cuvinte trebue să dispunem de un recensiment al populaţiuneĭ dupĕ etate, pentru anul pentru care facem socotélă morţilor dupĕ etate, să cunóscem efectivul copiilor de diferite etăţĭ şi dupĕ acest efectiv să calculăm proporţiunea mortalităţiĭ. Pentru România nu posedăm un asemenea recensiment, cu tóte acestea însă statistica deceselor dupĕ etate remâne instructivă şi ne arată neajunsurile cresceriĭ fisice a copiilor, maĭ cu osebire în comunele urbane, unde contribue maĭ multe cause la vitalitatea lor maĭ mică şi la îngrijirea lor maĭ slabă, unde este maĭ mare de cât în comunele rurale numĕrul copiilor naturalĭ, expuşĭ în general la o mortalitate maĭ forte, numĕrul copiilor propriĭ aĭ doicilor, părăsiţĭ de mumele lor şi alaptaţĭ artificial, unde desvoltarea corporală a fetelor lasă mult de dorit, din causă că în etatea de la 11 pînă 14 anĭ, când evoluţiunea corpuluĭ se află într'o fasă importantă,

scóla le impune o muncă excesivă intelectuală, o viéţă sedentară, care nu este contrabalansată prin exerciţiĭ corporale. Asemenea este pré mare numĕrul fetelor care se dedaŭ studiilor clasice, care trec bacalaureatul şi frecuentă universităţile nóstre, fisicul lor se negligeasă, ele devin mume invĕţate, dér adese-orĭ incapabile de a da patrieĭ ceea-ce-ĭ trebuie: copiĭ voinicĭ. In comunele rurale, cu tótă lipsa de îngrijire medicală, mortalitatea copiilor este maĭ mică de cât în oraşe; faptul că prin sate copiĭ daŭ la numĕrul total al deceselor un contingent maĭ mare de cât în oraşe nu învalidésă afirmaţiunea nóstră, căcĭ în comunele rurale efectivul copiilor este cu mult maĭ mare în urma natalităţiĭ maĭ considerabile.

In anul 1888 s'aŭ născut în tótă ţéra 219658 copiĭ vii, din care 42755 sĕu 19.4⁰/o aŭ murit în primul an al vieţeĭ. In anul 1889 s'aŭ născut în tótă ţéra 213222 copiĭ viĭ, din care 40679 séŭ 19.0⁰/o aŭ murit în primul an al vieţeĭ. Dar de vreme ce în comunele rurale numĕrul copiilor decedaţĭ în primul an al vieţeĭ a fost numaĭ de 35687 séu de 19.2⁰/o din numĕrul celor născuţĭ în anul 1888 şi de 32756 séu de 18.1⁰/o din cei născuţi în anul 1889, în comunele urbane aŭ murit în primul an al vieţei în anul 1888 8048 séu 23.5⁰/o şi în anul 1889 7923 séu 24.2⁰/o din numĕrul născuţilor. Dacă examinăm numĕrul copiilor decedaţĭ în etate până la 5 anĭ vedem şi o diferenţă maĭ mare între populaţiunea urbană şi rurală. In anul 1888 aŭ murit în tótă ţéra 77575 copiĭ în etate până la 5 anĭ din care în comunele urbane 13366 séu 39.1⁰/o din numĕrul anual al nascerilor, în comunele rurale 65209 séu 35.1⁰/o din numĕrul anual al nascerilor. In anul 1889 aŭ murit în tótă ţéra 66707 copiĭ în etate până la 5 anĭ, din care în comunele urbane 12362 séu 37.8⁰/o din numĕ-

rul anual al nascerilor, iar în comunele rurale 54.345 séu 30.0% din numěrul nascerilor. Aceste numere par a proba că ţěranca română, cu tóte că pe lângă îngrijirea caseĭ maĭ participă şi la munca bărbatuluĭ, îşĭ îndeplinesce datoriile materne într'un mod conştiincios. Cu tótă lipsa de medicĭ prin comunele rurale, cu tóte greşelile care se comit prin sate la nutrirea copiilor micĭ de curênd înţîrcaţĭ, în comunele rurale mortalitatea lor este maĭ mică de cât în oraşe.

Am arătat deja maĭ sus că copiĭ contribue în comunele rurale la cifra totală a deceselor cu un contigent maĭ mare de cât prin oraşe, din causa că prin sate numărul naşterilor şi efectivul copiilor este cu mult maĭ mare de cât în oraşe; unde se nasc mulţĭ copiĭ trebue să móră maĭ mulţĭ de cât acolo unde căsătoriile sunt şterpe. In anul 1888 aŭ murit în tótă ţéra 158.674 persóne din care 42,735 copiĭ în etate până la 1 an séu 26.9% din numěrul total al deceselor; 77.575 copiĭ în etate de la naştere până la 5 anĭ séu 48.8% din numěrul total al deceselor; în comunele urbane aŭ murit în anul 1888 29,733 persóne din care 8048 copiĭ până la 1 an séu 27.0% din numěrul deceselor; în etate de la naştere până la 5 anĭ aŭ murit în comunele urbane 13.366 copiĭ séu 44.9% din numěrul deceselor. In comunele rurale aŭ murit 128.941 persóne din care în etate până la 1 an 35.687 séu 27.1% din numěrul deceselor, în etate de la naştere până la 5 anĭ aŭ murit în comunele rurale 65.209 copiĭ séu 50.5% din numěrul deceselor.

In anul 1889 aŭ murit în tótă ţéra 142.869 persóne din care 40.679 séu 28.4% în primul an al vieţeĭ, 66.707 séu 46.6% în ceĭ d'ântêiĭ 5 anĭ aĭ vieţeĭ; în comunele urbane aŭ murit în etate până la 5 anĭ 12.362 copiĭ séu

44.0% în etate până la 1 an 7923 séu 28.2% din numĕrul deceselor; în comunele rurale, în etate până la 5 anĭ 54.335 séu 47.8%, în etate pănă la 1 an 32.756 séu 28.5% din numĕrul deceselor.

Una din causele mortalităţiĭ maĭ marĭ din oraşe este numĕrul maĭ mare de *copiĭ naturalĭ* care se nasc în comunele urbane şi care obicinuit nu sunt crescuţĭ cu acea-şĭ îngrijire ca copiĭ legitimĭ. Din numĕrul total al copiilor născuţĭ în ţéra întrégă nu sunt nicĭ 6% copiĭ naturalĭ, din care o a treia parte sunt născuţĭ în oraşe şi douĕ treimĭ în comunele rurale, cu tóte că proporţiunea între numĕrul locuitorilor din comunele urbane şi acela al locuitorilor din comunele rurale este de 18 : 82.

In anul 1888 din numĕrul de 219.658 copiĭ născuţĭ în tótă ţéra aŭ fost:

copiĭ legitimĭ . . .	207.296	séu	94.3%
copiĭ naturalĭ . . .	12.122	séu	5.5%
copiĭ găsiţĭ	240	séu	0.1%

— In comunele urbane s'aŭ născut în anul 1888 34 108 copiĭ, din care:

copiĭ legitimĭ . . .	29.856	séu	87.5%
copiĭ naturalĭ . . .	4042	séu	11.8%
copiĭ găsiţĭ	210	séu	0.6%

— In comunele rurale s'aŭ născut în anul 1888 185.550 copiĭ, din care:

copiĭ legitimĭ . . .	177.440	séu	95.6%
copiĭ naturalĭ . . .	8080	séu	4.3%
copiĭ găsiţĭ	30	séu	0.01%

— In anul 1889 s'aŭ născut în tótă ţéra 213.222 copiĭ din care:

copiĭ legitimĭ . .	200.717	séu	94.1%
copiĭ naturalĭ . . .	12.307	séu	4.8%
copiĭ găsiţĭ	198	séu	0.09%

— In tóte comunele urbane s'aŭ născut în anul 1889 32.633 copiĭ, din care:

copiĭ legitimĭ . . .	28.533	séu	87.4%
copiĭ naturalĭ . . .	3936	séu	12.0%
copiĭ găsiţĭ	164	séu	0.5%

— In comunele rurale s'au nascut în anul 1889 180.589 copiĭ, din care:

copiĭ legitimĭ . . .	172.184	séu	95.3%
copiĭ naturalĭ . . .	8371	séu	4.6%
copiĭ găsiţĭ	34	séu	0.01%

In capitala Bucurescĭ proporţiunea copiilor naturalĭ este maĭ mare. Din numĕrul total al copiilor naturalĭ din tóte comunele urbane din ţéră se naşte în capitală a patra parte şi numaĭ treĭ părţĭ din patru în cele-l'alte comune urbane. Din numĕrul total al naşterilor din capitală aŭ fost în ceĭ din urmă 3 anĭ 15% până la 16% copiĭ naturalĭ (la Berlin 13%, la Paris 25%), numĕrul lor a scăḑut succesiv în ceĭ din urmă 15 anĭ, până în anul 1876 numĕrul naşterilor de copiĭ naturalĭ era în capitală maĭ mare de cât 25% din numĕrul total al naşterilor.

Copiĭ născuţĭ morţĭ nu se înregistréză pretutindenĭ într'un mod corect, d'acea nu putem atribui o valóre absolută numărul celor născuţĭ-morţĭ din statistica nóstră demografică.

In anul 1888 s'aŭ înregistrat în tótă ţéra 2458 copiĭ

născuţĭ-morţĭ, séu 1.1⁰/0 din numĕrul total al naşterilor, din care 1168 séu 47.5⁰/0 în comunele urbane şi 1290 saŭ 52.5⁰/0 în comunele rurale.

In anul 1889 s'aŭ înregistrat 2581 copiĭ născuţĭ-morţĭ saŭ 1.2⁰/0 din numĕrul total al naşterilor, din care 1145 saŭ 44.3⁰/0 în comunele urbane şi 1446 saŭ 55.6⁰/0 în comunele rurale.

Despre causele deceselor voiŭ vorbi într'un capitol următor. Aci menţiones numaĭ că *sinuciderile* sunt la noĭ relativ rarĭ, 0.17⁰/0 din numĕrul total al deceselor, ele sunt maĭ frecuente în oraşe, unde fac 0.25⁰/0 din numĕrul total al deceselor, iar în comunele rurale ele nu trec peste 0.16⁰/0 din numĕrul total al deceselor.

Proporţiunea *sexelor* la copiĭ născuţĭ în tótă ţéra este de 100 băieţĭ la 93 până la 94 fete; dintre 100 copiĭ sunt 51.6 până la 51.7 băieţĭ şi 48.3 până la 48.4 fete.

Durata medie a vieţeĭ este cu nedrept considerată ca o mĕsură exactă a Igieneĭ, a prosperităţiĭ şi a cultureĭ, ea se află cu moralitatea în proporţiune inversă, şi fiind că natalitatea mare produce şi o mortalitate mare, durata medie a vieţeĭ este maĭ mică în ţĕrile în care se nasc mulţĭ copiĭ (Austro-Ungaria, Italia, Germania), maĭ mare acolo unde natalitatea este mică (Suedia, Danemarca, Elveţia, Franţa). Durata medie a vieţeĭ se calculéză lesne după metodul indicat de Fr. Oesterlen după formula

$$\text{D. m. a. v.} = \frac{\text{Natalitate medie} + \text{Mortalitate medie}}{2}$$

La noĭ se naşte în termin mediŭ pe an aproximativ copil la câte 26 persóne şi móre pe an 1 din 38 persóne, durata medie a vieţeĭ este dar la noĭ cu aproximaţie :

$$\frac{26 + 38}{2} = 32 \text{ anĭ.}$$

Durata medie a vieţeĭ este la noĭ maĭ mare în comunele urbane, din causa miculuĭ numĕr de naşterĭ, ea este maĭ mică în comunele rurale, unde se nasc mulţĭ copiĭ şi unde prin urmare şi mortalitatea este maĭ mare.

Calcularea precisă a durateĭ medie a vieţeĭ în România presintă óre care dificultăţĭ, fiind că nu cunóştem exact numĕrul locuitorilor patrieĭ nóstre. Pentru anul 1889 am evaluat numĕrul locuitorilor cu 5.516.407 şi durata medie a vieţeĭ calculată după numĕrul naşterilor şi al deceselor din acel an ar fi :

$$\frac{25.8 + 38.6}{2} = 32.20 \text{ anĭ.}$$

Pentru anul 1890 evaluând numĕrul locuitorilor Românieĭ la 5.586.769 suflete, durata medie a vieţeĭ, calculată după mişcarea populaţieĭ pe acel an, ar fi :

$$\frac{28.7 + 37.0}{2} = 32.85 \text{ anĭ.}$$

Dacă admitem însă ca exactă statistică demografică oficială pe anul 1890 publicată în Monitorul oficial No. 71 din 2 Iulie 1891, după care ţéra era populată numaĭ de 5.044 723 locuitorĭ, din care 894.271 în comunele urbane şi 4.150.452 în comunele rurale, avem durata medie a vieţeĭ pentru tótă ţéra

$$\frac{25.9 + 33.4}{2} = 29.65 \text{ anĭ,}$$

pentru comunele urbane în parte :

$$\frac{27.0 + 31.7}{2} = 29.35 \text{ anĭ},$$

şi pentru comunele rurale în parte:

$$\frac{24.2 + 33.7}{2} = 28.95 \text{ anĭ}.$$

Prosperitatea şi înmulţirea uneĭ populaţiunĭ depinde maĭ cu sémă de *cultura şi de avuţia eĭ.* Avuţia micşoréză mortalitatea într'un mod îndoit, indirect prin procurarea mijlócelor de cultură, direct prin asigurarea alimentelor suficiente şi prin satisfacerea altór condiţiunĭ de igienă. Avuţia depinde de producţiune şi în acéstă privinţă resultatul este acelaşĭ, dacă suma alimentelor produse de ţară este mică, saŭ dacă partea maĭ mare din ele se exportă pentru acoperirea importuluĭ altor obiecte şi dacă restul nu ajunge pentru nutrirea populaţiuneĭ. Prisosul producţiuneĭ României, după scăderea importuluĭ, nu este încă destul de mare pentru ca să permită, fără o înmulţire proporţionată a producţiuneĭ, o sporire repede a populaţiuneĭ şi tot-de-odată un traiŭ maĭ confortabil al muncitorilor de pământ.

Am eşi din cadrul geografieĭ medicale, dacă am studia aci statistica producţiuneĭ şi a importuluĭ şi am voit numaĭ să indicăm acest factor, care nu trebue să fie trecut cu vederea de ceĭ care fac studiĭ demografice.

BIBLIOGRAFIE

Georgius a Reychersdorff. Transsylvaniae ac Moldaviae succincta descriptio. Viennae 1550.

Demetrii Cantemiri Principis Moldaviae deseriptio antiqui et hodierni status Moldaviae. 1716.

Carra. Histoire de la Moldavie et de la Valachie. Paris 1778.

I. I. Sulzer. Geschichte des transalpinischen Daciens, das ist der Wallachey, Moldau und Bessarabiens. 3 Bände. Wien 1781.

St. I. Raicevich. Osservazioni storiche naturali e politiche intorno la Valachia e Moldavia. Napoli 1788.

Hacquet. Neueste physikalisch-politische Reisen in den Iahren 1788 und 1789 durch die Dacischen und Sarmatischen oder nördlichen Karpaten. 4 Bände. Nürnberg 1790—1796.

Andreas Wolf. Beiträge zu einer statistisch-historischen Beschreibung des Fürstenthums Moldau. 2 Theile. Hermannstadt 1805.

W. Wilkinson. Tableau historique, géographique et politique de la Moldavie et la Valachie. Traduit de l'anglais par M. de la Roquette. 2 edition. Paris 1824.

Κ. Καρακασα. Τοπογραφια τῆς Βλαχίας και ἀνδροπωλογικαί παρατηςήσεις ἐν Βουκουρεστίοις. 1830.

M. I. Quin. A steam voyage down the Danube with skatches of Hungary. Walachia, Servia and Turkcy. 2 edit. 2 vol. Londen 1835.

Constantinus Nobilis a Vernav. Rudimentum Physiographiae Moldaviae. Disertatio inaugur. Budae 1836.
I. A. Vaillant. La Roumanie. Paris 1884.
Chr. Witt. Über Klima der Walachei und Moldau und die sogenannte walachische Seuche. Deutsch von W. Thalberg. Dorpat 1844.
Nicolas Soutzo. Notions statistiques sur la Moldavie. Iassy 1849.
T. Codrescu. Notiţiĭ statistice asupra Moldavieĭ de Prinţul Nicolae Sutzu. Traducere cu adăogirĭ. Iaşĭ 1852.
I. M. Caillat. Voyage médical dans les provinces danubiennes. Paris 1854.
Anatole de Démideff. Voyage dans la Russie Méridionale et la Crimée par la Hongrie, la Valachie et la Moldavie. Paris 1854.
D. P. Martian. Analele statistice şi economice. Bucureştĭ 1860—1865.
Extract al statisticeĭ administrative a Românieĭ. Bucureştĭ 1866.
Archiv für Anthropologie von A. Ecker und L. Laidenschmit. Braunschweig 1866—1888.
Nicolas Soutzo. Quelques observations sur la statistique de la Roumanie. Fokshani 1867.
Analele statistice ale Românieĭ. Bucureştĭ 1867—1872.
A. Weisbach. Die Schädelformen der Romänen. Wien 1869.
Revue d'Anthropologie dirigée par P. Broca. Paris 1871—1880.
Giust. Nicolucci. Antropologia del Lazio. Roma 1873.
Kopernicki. Étude craniologique sur les formes des crânes roumaines. Manuscript utilisat de d. Giust. Nicolucci în anul 1873.
P. Broca. Instructions crâniologiques et crâniométrique. Paris 1875.
M. G. Obedenar. Roumains. In Dictionaire encyclopédique des sciences médicales par A. Dechambre. Paris 1875—1890.
Topinard. Compendium d'Antropologie. Paris 1876.
V. Agappi. Cercetărĭ demografice asupra populaţiuneĭ române. Bucureştĭ 1876.
Ión Ghica. Convorbirĭ economice. Edit. III. Bucureştĭ 1879.
I. Bibicescu. Mişcarea populaţiuneĭ în România. Bucureştĭ 1880.
I. Felix. Despre mişcarea populaţiuniĭ Românieĭ. Bucureştĭ 1880.

C. Istrati. O pagină din istoria contimporană a Românieĭ. Bucureştĭ 1880.
Z. Petrescu. O încercare de statistică medico-militară a Românieĭ. Bucureştĭ 1880.
P. S. Aurelian. Ţéra nóstră. Bucureştĭ 1880.
Die Frankfurter-Verständigung der Deutschen antropologischen Gesellschaft. Braunschweig 1882.
A. Pettermanns. Mittheilungen aus dem Gasammtgebiete der Geographie. Gotha 1882—1885.
Gr. Cobălcescu. Memoriile geologice ale Şcóleĭ Militare din Iaşĭ. Bucureştĭ 1883.
Gr. Stefănescu. Conferinţă asupra înălţimeĭ diferitelor localităţĭ din judeţul Muscel. Bucureştĭ 1883.
Ministerul de Rĕsboiŭ. Statistica generală a recrutaţiĭ pe aniĭ 1884—1890. Bucureştĭ 1885—1891.
I. Dănescu. Incercărĭ de Demografie şi de Geografie medicală. Teză pentru Doctorat în medicină. Bucureştĭ 1886.
V. A. Urechiă. O statistică a Ţĕriĭ Româneştĭ din 1820. Analele Academieĭ Române 1887.
N. Mihăilescu. Geografia Românieĭ. Bucureştĭ 1887.
Th. Gugea. Contribuţiunĭ la studiul talieĭ soldatuluĭ român. Teză de doctorat în medicină. Bucureştĭ 1888.
N. Soiŭ. Valórea perimetrieĭ toraricе în examenul recrutăreĭ. Teză pentru doctorat în medicină. Bucureştĭ 1889.
St. C. Hepites. Studiul asupra Climeĭ Bucureştilor, în Analele Academieĭ Române. Bucureştĭ 1889.
M. A. Bădulescu. Statistica în România. Raporturĭ şi dărĭ de sémă. Bucureştĭ 1890.
Gr. Stefănescu. Curs elementar de Geologie. Bucureştĭ 1890.
Aurel von Török. Grundzüge einer systematischen Kraniometrie. Stuttgart 1890.
D. A. Sturdza. Europa, Rusia şi România. Bucureştĭ 1890.
I. I. Nacian. Cestiunea populaţiuneĭ în România. Butetinul Societ. Geogr. Române. Bucureştĭ 1891.
Economia Naţională redig. de P. S. Aurelian.
Buletinul Societăţeĭ Geografice Române, redig. de G. I. Lahovary.

Mişcarea populaţiuniĭ din România. Public. de Ministr. Agriculture Industr. Comerc. şi Domeniilor.
Analele Institutuluĭ Meteorologic al Romanieĭ, redig. de St. C. Hepites.
Spitalul. Revista medicală.
St. Dimitrescu. Consideraţiunĭ asupra etăţeĭ care ar conveni maĭ bine serviciuluĭ militar. Bucureştĭ 1891.

